

SČESANÉ S CIZÍCH ŠTĚPŮ

MASOPOSTNÍ LISTY

Podle učeného doktora *M i s e s a*

1876

I

O ANDEĹÍCH A TEDY TAKÉ O ŽENSKÝCH

Ctěná oběanko!

Činíte mně výtku. Pravíte, že jsem psal před nějakým časem články „Pražské ulice v zářii umění“, že jsem v nich jednal o malbách i skulpturách, ale že jsem v nich naprosto vynechal něco, co přec ve figurální malbě i skulptuře pražské objevuje se velmi často: o četných malovaných, dřevěných i kamenných *andělich* že jsem se ani nezmínil. Zajisté je pochopitelné, že se ujímáte svého pohlaví. Avšak já výtky nezasloužil. Byl bych musil s bolestí konstatovat, že ti andělové na štítech domů i krámů, mírně řečeno, hrají u nás úlohu velmi smutnou. Že jeden jen proto se vznáší, aby nesl štítek s vyobrazením a nápisem U černého slona, což je anděla přec nedůstojno. Že jiný z nich (na Perštýně se vznáší) má docela neandělský, snad posměšný nápis „materialista“. Že žádný z nich nemá podobu pravého anděla, neboť co je to, když se vezme jakákoli štíhlá ženská postava a přilípnou se jí křídla? — je to již anděl? Což je dokázáno, že právě štíhlé ženské jsou andělům nejpodobnější? Z vrozené mně šetrnosti k andělům a tedy i k ženskému pohlaví jsem raděj *mlěl*. Snad mne nyní pochopíte. Snad i pochválíte.

Chápu se však s radostí pobídky Vaší, a používaje zároveň opravdové masopostní doby, k vážným rozpravám zajisté nejvhodnější, promluvíím přec jednou také po ěesku o tom, *jakě* že vlastně vypadají andělé, z čehož pak vyplyne zrovna hravě, které dámy že andělům jsou nejpodobnější.

Učiním to pečlivě za pomoci všech věd a veden rukou pře-
učeného doktora Misesa, anatoma, astronoma, přírodopyt-
ce, matematika a medika. Bůh ho žehnej! —

Člověk je samolibý. Práví sobě, že on je nejkrásnějším
kouskem celého tvorstva. Je pochopitelné, že člověk se samu
sobě líbí nanejvýš, avšak — líbí se rovněž tvorům ostatním?
Nelíbí! Kohoutu se strakatá slepice líbí stokrát líp než nej-
bělejší naše dáma. Díváme-li se chladným rozumem na tělo
lidské, je na něm snad *úplná harmonie*? A může bez této
být absolutní krása? Na člověku vidíme jen stopu ruky so-
chařského učně, arciže učně talentovaného, nikoli ale umělce
nějakého dokonalého, mistra. Ty četné hrany na těle lidském,
ty dutiny, otvory, výrůstky, nač jsou ty? Hlava je na krku
jako na štopce, ruce a nohy, vyběhající v rohaté krajky, jsou
zajisté výbornými nástroji na držení vařečky nebo na šla-
pání pedálu u šicího stroje, ale jsou krásny?

My všichni tvorové pozemští rosteme pod nejrůznějšími
vlivy země a slunce. Rostlina podlehá zemi a slunci v stej-
ných dílech a je tedy napůl v zemi, napůl ve vzduchu.
Zvíře je již emancipovanější, má ale také ještě pozemské
kořeny, nohy, jimiž běhá po zemi. Hlava člověka, ze všech
hlav pozemských k slunci nejvolněji obrácená, má ovšem
tvar poměrně nejdokonalejší, kulovitý, též tvar, který má
slunce samo a děti jeho, planety. Nesmíme ale zajisté tvrdit,
že země naše zaujímá nejpřednější místo ve všemíru, ba
ani ne v nižší soustavě naší planetové; zaujímámeť také zde
jen místo některé prostřední. Jisto jest, že země naše má
tvůrčí sílu jen potud, pokud jí slunce proniká. Rovněž jisto
jest, že na planetách, které jsou slunci bližší, jím proniknu-
tější, musí být tvůrčí síla obratnější. A zcela jisto je, že na
slunci musí být tvůrčí síla ta nejdokonalejší. Jakou formu
tvoří ale slunce nejraděj? Podívejme se na planety — *koule*.
Není pramálo pochyby, že tvorové na slunci musí mít
úplně formu planet, *koulí*. Jmenujeme vznešené tvory ty po
běžném a posavadním způsobě *anděly*. A jen protože jsou
ženské obyčejně *kulovitější* nežli my — „boubelatější“ se
tomu říká —, jsou také andělům podobnější, andělštější.

Mysleme si všechny nerovnosti a výrůstky lidského těla odstraněny, co se pak kutálí před vnitřním okem naším? — koule! Již Xenofanes naznačil tvar či podobu boha samého také co tvar koule. Vskutku není ani lze sobě myslit harmonii a jednotu, jež jsou základem krásy, čistěj vyjádřenu než tvarem tím. Andělé tedy, co tvorové člověka dokonalejší, bohu bližší, *musí* být také kulovití. Avšak při harmonii musí být také nejvyšší rozmanitost, při nejdokonalejším tvorů, jakým anděl je, musí být také duševní výraz nejvyšší, je ten při kulích možný? O ano!

Podívejme se zas na člověka, neboť vždy jen dle nám známého smíme soudit a uzavírat o nám neznámém. Země neměla té síly, aby celého člověka vytvořila co kouli, ale na člověku je částí nejdokonalejší hlava, ta má již formu kulovitou, a v hlavě je nejdokonalejší zas částkou *oko*, a to je již dokonalá koule. Podívejme se duchaplnému muži, hezké dívce do oka, nevidíme tam duševní výraz, život různý? Čím se ale živí oko? Co je jeho podstatou? *Světlo*. Na slunci je ale světlo prvkem hlavním. *Jsou-li* tedy tvorové sluneční, andělé, čím může celý takový anděl být? Jen okem. Čarokrásným okem! Tvor, jenž se živí jen a jen světlem, *musí* mít tvar oka.

První, dětinské idey lidstva jsou tytéž, ku kterým se pak vrací zas nejvybroušenější filosofie, ovšem s plným již uvědoměním. Extrémy či protivy se vůbec dotýkají, jsou sobě rovny. Nejnižší infusorie, počátek tvorstva, má tvar drobné koule; nejvyšší tvor bude musit mít tedy také zas tvar koule. Vraťme se ale k oku. Nižší zvíře má třeba tisíc očí, člověk má již jen dvě, anděl *musí být oko jediné*. U zvířat, která mají také jen dvě oči, jsou tyto daleko od sebe, u člověka jsou už vedle sebe, v středu hlavy, u anděla musí již splynout docela. U nižších zvířat jsou oči třeba venku na štopce, u člověka je oko již co možná uzavřeno, hlava se všech stran se tlačí k oku a objímá je, anděl musí být okem zcela již uzavřeným. Mozek se u anděla zavřel již kolem oka docela, je jaksi tělem jeho, naplněným (místo těžké krve naší) jen čivním etherem, nezabraňujícím světlu vstup a prostup do-

vnitř, — vždyť i náš mozek je průhledný a stává se neprůhledným teprv smrtí, zhoustnutím bílkoviny. Ústa jsou u zvířat ještě hrubá, žravá, u člověka nejsou víc pro žraní, jsou jen pro jídlo, anděl ale nepotřebuje již pražádných, neboť oko-anděl živí se již jen světlem. Ovšem nepotřebuje anděl jiných ještě údů, o čemž ale krátce později. Teď ještě něco. Radujeme-li se, roztahuje se obličej na všechny strany, začínaje vždy od očí; smutníme-li, stahuje se obličej k očím; milujeme-li, rozšíří se mírně obličej, souběžně s čarou, která spojuje obě oči; nenávidíme-li, stáhne se obličej k střední čáře od čela k bradě, takže zlobné vrásky stojí nad očima kolmo. Z toho můžeme s naprostou úplnou bezpečností soudit, jak se tváří anděl. Má-li radost, rozšíří se anděl-koule na všechny strany, zlobí-li se, scvrká se dovnitř; miluje-li, rozšíří se anděl-koule opět, a sice směrem k milovanému předmětu, nenávidí-li, odtáhne se od předmětu a stáhne trochu tak do bidla, jako ta vráska. — A opět je tu podobnost ženy s okem-andělem: děvče jde po ulici, dívá se cudně jen před sebe, a přec je na všechny strany „samé oko“, vidí vše.

Jak sobě andělé sdělují myšlenky své, jak mluví? Světlem, místo zvuků mají barvy. Vezměme příklad, jak se na zemi mluví. Zcela mrtvé hmoty mluví jen *tíží* svou. Živější hmoty mluví již *chutí*, na př. soli, které k sobě mluví v stavu rozpustlém, čili, jak se říká, že pak spolu krystalisují. Květiny mluví *vůní*. Zvíře sděluje své myšlenky vzduchem, *zvukem*, rovněž člověk. Musí býti tedy ještě tvor, který mluví *zrakem*. To je anděl. Pozorujme jen lásku, která k nám, jak známo, přichází shůry. Oba milující na počátku, pokud jsou sobě ještě vědomi vyššího původu svého citu, mluví spolu jen *zrakem*. Pak v nich vítězí nižší lidskost a mluví spolu *slovy*. Pak klesnou ještě hloub, až na sůl, na chuť. a tu se pak stává věc politování hodná, *hubička*. — Andělé jsou ovšem průhledni, ale mohou se libovolně obarvit. Co chce anděl anděli říci, vyjádří barvou na povrchu svém, a rozumějí si. My také dýcháme klidně, necháváme vzduch, životní potřebu svou, procházeti volně, aniž by to znělo;

chceme-li ale, zvučí vzduch, mluvíme, zpíváme. Rovněž činí anděl se světlem. Propouští je obyčejně volně, chce-li pak mluvit, přinutí světlo, aby se zbarvilo, rozvlní je, jak my rozvlnujeme vzduch. Opět poukazujeme k protivám: infusorie jsou průhledny, paprskům průstupny, anděl musí jim být průstupný též, ale co tvor vysoce vyvinutý má sílu paprsky rozkládati v barvy. Sám člověk, tvor uprostřed stojící, to stvrzuje. Zvířecí srsti zbavil se skoro již zcela, jeho kůže se stává průsvitnou; také již vnitřní city jeho mluví barvami na jeho obličej. Zvláště ženy mluví touto řečí často, jenže jim vždy ještě vadí kousek pozemské slupky, sic by nám byly průhledny již zcela.

Ale — nenapadá vám tu nic? Anděl svůj povrch krášlí barvami — nemají ženské tutéž snahu, neprovádějí ji různým hedvábem, barevnými stuhami, pestrými květinami? My posud říkali, „vševládnoucí, vše sobě podrobující móda“ že je něco naprosto nepochopitelného, ano my se módě i smáli — teď už se nebudeme smát, teď víme, že je v tom pud andělský, jenž teprve teď, následkem dnešní rozpravy naší, stane se zcela uvědoměným. Bude smít bídný, na zemské hroudě lpící manžel ještě hubovat na konta modistek?

Řekli jsme, že anděl nepotřebuje žádných údů lidského těla. Má anděl na př. nohy? Co koule ovšem jich míti nemůže, zůstaňme ale při přísné vědě. Červi skolopendři mají bůhví mnoho-li noh, a ani jim na nějakém páru víc či míň nezáleží; motýlové mají jich již jen šest; ssavci jen čtyry; žena, napolo již anděl, jen dvě, počítal-li jsem dobře; při následujícím stupni, při anděli, *nemůže* být již noha žádná. Nejnižší infusorie nemají také noh žádných. Jak se ale andělé bez noh pohybují? Což se nepohybují planety? Mají planety nohy? A andělé nejsou *ničím jiným než planetami*. Čím dál od slunce, tím je planet míň, čím blíží, tím je jich víc, zrovna u něho, zrovna nad povrchem jeho musí se planet-andělů jen hemžit. Čím dál od slunce, tím jsou planety většší, čím blíží, jsou menší, u něho a na něm mají již jen pravou velikost andělskou. Astronom nemá dosti ostrých skel, aby je viděl, také svítí průhledný anděl sám jako slunce a není

tedy od tohoto k rozeznání. Musí tam na slunci být andělského víření! Co nebeští tvorové podrobují se andělé arci všem nebeským zákonům. Krouží a víří v kruzích, elipsách, parabolách jako jiná tělesa nebeská. Ale jako planety jsou plny ohledu jedna proti druhé a pěkně se vyhybají jedna druhé, činí andělé také tak — musí to být zrovna andělská polonéza, sprovázená ihned andělskou hudbou, protože pohyb vzbuzuje zároveň zvuk, čím měrnější, tím zvuk také měrnější. Kroužíce kolem sebe, vyhybajíce se, prolítajíce se musí poskytovat obraz čarovně krásný: koule-anděl mění co nejrůzněji barvu — k tomu pak zvláště když je to hodně talentovaný anděl!

Jaké mají andělé smysly? My máme nejvyšší smysl *zrak*, andělé musí mít ještě vyšší, a to je smysl *pocitu všeobecné gravitace*. Gravitaci podlehají planety všechny, a andělé jsou, jakž jsme jasně viděli, planetami. Gravitace spojuje nejvzdálenější světová tělesa bezprostředně; anděl cítí stále poměr svůj k celému světu, do nekonečně dalekých končin, právě tak jako naše tanečnice v natlučeném bálovém sále cítí na ní spočívající zrak až z nejzazšího kouta a velmi dobře ví, kdo krouží kolem ní ostýchavě dál, kdo si troufá blíž. Rozumí se samo sebou, že elektřina a magnetism u anděla musí být v míře veliké. Již naše země je magnetická dost, naše dívky jsou již magnetické až mnoho, jakž magnetickým musí být anděl! A rovněž se rozumí, že andělé musí být nanejvýš přístupni vůni (smysl čichu musí být u nich nesmírně vyvinut při obrovském výparu slunce) i všemu jinému polechtání smyslnému, — ti mají život!

To jsou obrovsky krásné pravdy, jichž by neměl zapomenout nikdo! Vidím anděla dle dra Misesa zrovna před sebou: jednou je koulí, po druhé je okem, po třetí je planetou. Oko dovnitř obrácené, kolem průhledné tělo — —! Napadá mne tu náš švestkový knedlík český: uvnitř švestka, kolem těsto průsvitné. Ale jak musí u anděla ten vnitřek být pikantně chutný, ta obálka jemně uvařena — —! Mohlo by se tedy také říci, že pravzor anděla je knedlík. Bůh žehnej doktora Misesa!

Ctěná občanko!

Již mne zase káráte! Pravíte, že pan doktor Mises neměl pravdu, když ondy pravil, že *hlava* je na lidském těle částí nejdokonalejší a v hlavě zas *oko*. Nu víte, občanko, nechcete-li, tedy *není* tím hlava, doktoru Misesovi na tom nezáleží; on třeba řekne, že hlava není při lidském těle pranic více než hlavička u špendlíků, hlavní věcí že je špička, nejdokonalejší částí těla že je tedy *noha*, a na noze zase špička, *prsty*. Minule rozvinutá theorie zůstane tím netknuta. Jeť přece jen koule (tvar planet a andělů) nejdokonalejším tvarem na světě, neboť má *nekonečně mnoho* k tanci způsobilých noh, každý puntík na ní je jaksi špičkou nohy, na níž se točit může jako kterákoli balerina, a také co neochotněji točí. My máme arci jen dva body takové, právě proto ale, že jimi tedy podobáme se alespoň poněkud tvaru planet, jsou nohy nejušlechtlejší částí naší. Stvořenou ovšem jen k tanci, pro nic jiného — je něco vznešenějšího, vyššího na světě než tanec?

Začnou-li tančit nohy, musí celý člověk tančit s sebou. Nohy ale tančí velmi rády, jeť to předním jejich životním povoláním. Každý anatom nám řekne, že noha v celém útvaru svém dokazuje, že ji pánbůh stvořil jen pro tanec. Kvůli němu jsou prsty u nohou ohebný. Kvůli němu máme lýtka, aby se noha o nohu neodřela. Kvůli němu jest tu celá síť nervů. My bychom o čivách v noze ani nezměli, ale jakmile spustí na kruchtě polka, začnou čivy hrát a my cítíme pocit nejpříjemnější. Můžeme říci, že se cítíme povznášení vzhůru, k nebesům, že jsme celí prochvělí slastnou pobožností, že tanec je modlitbou. Jen ku slávě tvůrce krouží se hvězdy a slunce kolem sebe, a kroužíme-li my kolem sebe v tanci, následujeme jen příkladu těles nebeských. Nejrůznější národové to pochopili a při bohoslužbách svých pro-

váděli tance. Netančil-li David kolem archy úmluvy? Právím, že dobrý a pilný tanečník je miláčkem božím, čím pilnějším, tím milejším, a jen proto povolává nebe nejpilnější, nejneunavnější a nejnáruživější rádo k sobě, aby v odměnu záhy vešli v kraje věčného blaženství.

Může nám říci někdo, že kdekoli květe přikázaná nám láska k bližnímu tak jak na bále? Že se kdekoli víc miluje, víc lidí objímá? Že se někde jinde častěji slyší mluvit o „andělích“, „bohyních“, o „slastech nebeských“ a podobných věcech pobožných? Že kdekoli jinde může mladý muž uloviti si tak snadno „kus nebe“ pro celou svou napotomní pouť pozemskou? A není právě ženské pohlaví, které se vůbec tak rádo modlí, zrovna proto k tanci vždy také ochotnější než pohlaví mužské, zahrávající sobě rádo na nezna-božské? Skutečně, kdo by neuznal, že sál bálový je naprosto chrámu podoben, nezná už vůbec nic. Jemné parfumy nasycují vzduch místo kadidla a kněží a kněžic je všude plno. Oltáře zvláštního tu ovšem není, ale jen proto, aby se vešlo víc modlících, a pak ještě proto, že obět se vykonává po celé prostoře najednou.

Jsou lidé, posměváčkové, kteří nejsou a nejsou prý s to pochopit, jak to bude prý s tím zmrtvýchvstáním. Kteří nedovedou sobě myslit, jak dovedem pak povstat s těly skvoucími, krásnějšími, než jsou ta, kterými se honosíme v pozemském životě. Kteří posměšně se tážou, jak shledá se pak německý voják s rukou, kterou ztratil ve Francii, jak anglický s nohou, kterou ztratil až ve Východní Indii, jak každý člověk jednotlivý jen se všemi svými zuby, které po svůj celý život trousil po světě. Lidé prostí vši fantasie, jděte do sálu bálového! Ejhle, tam je již celé vzkříšení. Jak zázračná proměna vůči všednímu životu! Tělo „jako putna“ nabylo najednou štíhlosti zrovna vosí. Mázová noha scvrkla se do žejdlíkového střevíčku. Kde dřív byla smutná, fádňí plocha, vlní se příjemná kulatost. Drsná, skvrnitá pleť je hladká a bílá, bledá tvář honosí se růžemi. Chudý žíhovitý vlas proměnil se najednou v celou záplavu kadeří. Květiny vyrážejí z vlasů, ba i ze šatů. Staré panny staly

se usměvavými panenkami. Holozubých v bálovém světě ani není. Hubatost přešla v jemnou, milou zdvořilost. Kostřbatost mužských hlav se proměnila v hladkost a pravidelnost, pohodlnost mužských noh v živou měrnost, neomalenost mužských úst v svůdný úsměv a hravé slovo. Ejhle, zmrtvýchvstání, rozeskvení lidských těl!

Ba, v bálovém sále pochopují se ještě jiné pravdy. Zde člověk teprv vidí, jak chybně pojmáme slova: „A chléb svůj v potu tváře své jísti budeš!“ Máme snad *pracovat* až do potu, *pracovat* snad hrubě, namáhavě, a pak teprv do mozolovité ruky vzítí po krajíci chleba? O nikoli, tak ukrutně nejsou slova myšlena! Máš jim, o člověče, rozuměti jen takto: „Nejez dřívě, dokud jsi se neroztančil do potu!“ Proto se také nejí, jakmile se na bál přijede, nýbrž teprv v době půlnočního odpočinku, „mezi prvním a druhým oddělením“.

Arci, *pracovat* má člověk také trochu. *Pracovitost* je konečně dosti dobrá věc, ale — nevede nás k *pracovitosti* zase tanec? Kdyby nebylo bálů, mnohá dívka by nevzala po celý rok jehlu a nit do ruky! Ale každý bál vyžaduje, jakožto sváteční neděle, celých šest předchozích dní pracovních, a při šesti bálech dělá to již třicet šest pracovních dní do roka, což je věru dost. A jak nadšeně, jak umělecky pracuje dívka! Doktor Mises popisuje ji následovně:

„Pomysleme sobě malíře, který již po několik neděl zanáší se s myšlenkou na obraz, pomysleme ho sobě, jak po celém městě hledá nejlepší plátno a nejskvělejší barvy, jak, zapomínaje i na jídlo i na pití, bez únavy stojí před rámcem svým, zanešen jedině vyváděním obrazu, z něhož v den výstavy má mu sláva vzejít, jak stokrát vše přemalovává a retušuje, jak ví, že myšlenka jeho je přímo božská, a jak, když konečně dílo své dovršil, je pevně přesvědčen, že na výstavě každý chladně půjde kolem obrazů ostatních a zůstane v obdivu stát jedině před obrazem jeho. Mysleme sobě teď místo malíře dívku, místo rámce zrcadlo, místo štětce jehlu a nůžky, místo plátna a barev hedbáv

a stuhy, místo myšlenky na obraz nejlepší ideu a názor, jaký dívka o své kráse vůbec mítí může, a . . .“

Bůh žehnej doktora Misesa!

III

O ŠIBŘINKÁCH A O NOVÉM SVĚTĚ

Ctěná občanko!

Jsem Vámi dnes nadšen. Ano, jste výtečná žákyně doktora Misesa, hodna, abyste sestoupila až na samé dno hlubokých jeho myšlenek. Výborně! Máte pravdu, že vše, co posud české šibřinky, kdekoliv odbývané, provedly, bylo pouhou abecedou nesmyslu: nesmysl, má-li v celé své důstojnosti rozkvést, že se zcela jinak musí popadnout. Představují ve Vršovicích „jarmark“, na Smíchově čínskou „říši nebes“, v pražském Sokole „Olymp, říši řeckých bohů“. Maličkosti! *Obrácený svět* ať jednou provedou, to bude něco!

Ale pořádně, soustavně ať to provedou! Ne tak, jak vídáme na kolorovaných arších, to vše je pomocí kukly a škrabošek až příliš lehké! Podívejme se na jednotlivé ty myšlenky, jak posud se pod nápisy „obracený svět“ vylíhly: Ryba sedí kouříc na břehu a čeká trpělivě, až se na červa chytne člověk. — Tanečník má klobouk na nohou, botu na hlavě. — Rak prodává kuchařky, tučnějších kopu za 3 zl. — Živý drak nechává papírového kluka lítat, „káča“ maže kluka, aby se točil. — Šiml jede na majoru. — Nemluvně nese svého kmotra ke křtu. — Žito mlátí sedláky. — Pes nechává myslivce aportovat, pudl svého pána přes hůl skákat. — Péro píše písařem a namáčí ho nosem do ingoustu. — Nezbedný pták vybírá děti z hnízda. — Fagot fouká do fagotisty, basa drží basistu za vlasy, piano hraje na slečince, tympán tluče tympanistu do kulatého břícha. Atd. To vše dá se pomocí kukle zrovna hravě provést.

Také nemyslem si pouhou alegorii, ještě ta je příliš snad-

na. Neboť jak lehýnce se dá myslit, že na př. zkrachovaná akcie s povzdechem klade do své kasy jen samé bezcenné bankéře. Nebo že sudy pobíjejí kulatého sládka obručemi, aby blahobytem neprask. Nebo že si učený brouk napichuje na špendlíky sbírku lidí, vždyť je mezi lidmi vskutku tolik hmyzu!

Nýbrž — skutečně *obrácený svět!* *Všechny zákony přírodní obráceny!* Hned si porozumíme. Šibřinky naše na př. začnou zvečera a končí k ránu; ale netrývají přes noc, nýbrž pozpátku přes den, takže o polednách je asi odpočinek. To vše se dá velmi snadno uspořádat, zařídíme-li si své hodinky jen tak, aby místo kupředu šly nazpět. Zábava začne tedy, když se všichni hosté rozjíždějí domů. Na počátku cítíme pak unavenost, jsme upoceni, uprášeni, na rouchu je ledacos utrženo a prozatímně s bídou sešpendleno — čím dál ku konci, tím jsme zvědavější, napnutější na to, co už bylo. Společné bavení se bude mít svůj zvláštní, zcela pikantní ráz; bude-li chtít někdo někomu něco říci, neřekne mu nic; napřed se budem vtipu smát a vtip ten vypravovat dál, pak teprv se ten vtip udělá; kdo promluví, promluví napřed slova a pak teprv bude přemýšlet, co říci chce; vždy, jakmile hudba přestane, začnou párky tančit; tanečnice si budou vyprošovat své tanečníky od jich tatínků, budou se jim dvořit, z lásky vyznávat; vyvede-li někdo nějaké hulvátství, bude to považováno za známku dobrého vychování; fackování není sice zapovězeno, ale společenský takt toho žádá, aby podobné výlevy intimnější pohlavní lásky neděly se zrovna na veřejném bále (jako se posud na bálech také nehubičkují). Po šibřinkách skončí všeliké přípravy k nim, pak přijde šití šatů, pak nakoupení látek na ně. Pak se bude dít zvaní ku šibřinkám a ku konci se teprv sestoupí komité, které hosty zvátí má. Nahodilý deficit se zapraví dřív, než ještě vůbec myšlenka ku šibřinkám vznikla, a mladí páni budou už rok předtím po ulicích chytat učedníky svých krejčí a vzkazovat těmto, aby jim konečně zaplatili, sic že atd.

To se rozumí, že se musí na šibřinkách těch obrácený svět

znázorňovat ještě jinak. Právě jako se teď průvody, skupení, scény a děje provádějí. Na př. nějaká scéna justifikační! Vrah se napřed pověsí, pak se odsoudí k smrti, poté se provede přelíčení a pak teprv vrah půjde a zabije někoho, aby se stal předchozího trestu hoden. Jiná scéna, přírodopisná! Kompot požitý vypadne z úst na talířek, z talířku jde do kuchyně, kde se uvaří do surovosti a oblékne do svých slupek, pak se ovoce vyčese na strom, ovoce se scvrká, až je tu květ, květ přejde v poupě, celý strom je pořád menší, až se scvrkne v jádérko, právě do země vsazené. Kousky pečeně přejdou z úst na pekáč, upekou se tu do surova, pak to donese kuchařka k řezníkovi, řezník na jatky a zde z toho sestaví skopečka a telátko, vsadí jim oči, nacpe vnitřnosti, natáhne kůži a pak si je odvede venkovan domů. Ba celý život dá se znázornit velmi dobře obráceně. Hrobníci budou jaksi pomocnicemi ku porodu, krchovy budou porodnice. Kmet povstane, stane se pořád mladším, pak pochová svou ženu, pak provdá své dcery, pak je vychová, pak se mu teprv dcery ty narodí, načež se on sám ožení, pak teprv si vyhlídne k tomu nevěstu (která se narodí dvacet let po své svatbě), pak se z muže stane jinoch, z jinocha uličník, z uličníka nemluvně a to vezme hrobnice babička a vloží je v mateřské lůno.

Nelze popřít, že vše to bude mít *poněkud* obtíže své. Ale musí se *přemýšlet* a pak se to dovede. Nemožnosti při tom není. Mohu-li každé slovo a jakoukoli řadu cifer vyslovit kupředu, mohu ji zrovna tak vyslovit také nazad. Točí-li se zeměkoule od západu k východu, může se také točit od východu na západ. Točí-li se celý sluneční systém takhle, může se naopak také točit takhle. To vše je jasné. A uspořádá-li se vše jen rozumně, bude mít vše vnitřní důvod svůj a bude to podobné pravdě. Jen ve věcech politických odporujeme opatrnost. Kdyby chtěl někdo na př. znázornit naši českou politiku obrácenou, vypadla by pak rozumně, a to by už — nebylo podobné pravdě.

Buďme jednou dětinšší, ano? Totiž promluvmě si o dětech, třeba bychom ten onen sám žádných neměli. Vždyť to květe kolem nás jako na lučině v máji, zvonivý smích hraje si s naším sluchem a jsme šťastni, hladíme-li takovou tu aksamitovou tvářičku a zahledíme-li se do mladoučkého toho oka, prázdného vší falše, plného důvěry! A vždyť si jinde hrají s dětmi nepoměrně víc než my! My máme sotva že chudičkou literaturu *pro děti*, jinde mají bohatou literaturu *o dětech*; pěkné básně o jich naivní poesii, sbírky nápadů vesele kotrmelcových, učené i rozbory jich hravého rozumování a ohnivého citění. Mám právě zas spis jeden podobný, cizí, před sebou, a probírám se jím s pravou rozkoší. Sbíрка to anekdot od dra Waltera Hoffmanna. Vypravujem-li anekdoty na př. o Bedřichu Velkém, proč bychom nemohli někdy alespoň vyprávět také o klučíkovi, který Bedřichu tomu, napomínajícímu ho, aby nedováděl a raději šel do školy, odpověděl: „Hehe, chce být králem a neví ani, že ve středu odpoledne není škola!“

Každý z nás se pamatuje na dětství své, na dobu, kdy teprv učil se světu. Ví, jak to divně šlo, a věří-li, že má duši, pamatuje se také ještě na čas, kdy ta „duše“ byla ještě „dušičkou“, až k nepochopení hloupou. Dítě zná jen, co už vidělo nebo slyšelo, dle toho také jen soudí zas o věcech mu nových. Není pak divu, že pražský klučina, který viděl vždy jen na Ovocném trhu lusky zelené, přijde-li na venek a spatří lusky zrající, má je za „sádelné“ (matička mu v Praze ukazovala sádelná místa na oškubaných husách), je-li jinému zas po prvé spatřené cello „mladou basou“, strakaté prase prasetem „záplatovaným“, kostra „pečkou z člověka“, padesátiletý trpaslík „starým chlapeč-

kem“, patří-li mu husa k „nedělním zvířatům“, běduje-li při nové čtvrti, že „měsíc se ulomil“, ptá-li se, spatřiv po prvé živé vojáky, jsou-li to „hračky královny“, a představuje-li si trichiny stále co „čunčata“. Ni pojem, ni výraz nejsou ho dosti poslušny. „Nechci slyšet vůni od smradu“, „slyším vůni od bramboru“, „slyším, že tatínek je mokrý“. — „Poslouchej, maminko, Václav povídá, že viděl na mostě osla, tak velkého jako náš strejček; vidí, že není žádný tak velký osel?“ — „Co máme činit se svým bližním?“ ptá se katecheta. „Máme se do něho zamilovat,“ odpovídá děvčátko. — „Copak myslíš,“ ptá se otec, „nemáme prodat maminku židovi?“ „I nech ji ještě,“ přimlouvá se dítě plno strachu, „vždyť je ještě dost dobrá!“ — Kluk se probírá v knize obrázkové a spatří mouřenína s žirafou; žirafa má vypláznutý jazyk. „Pan doktor,“ praví klučík, ukazuje na mouřenína. „Proč doktor?“ „Vždyť mu ukazuje jazyk!“ — „Teď mně řekni, kde se učíš svým nezbednostem?“ zlobí se matka. „Já je umím nazpaměť,“ odpovídá synátor. — „Nesesmilníš!“ napíše osmiletá holčička své přítelkyni do album. — Synek venkovského učitele přijde do města. Vidí zde hrající si děti pana profesora a přiblíží se. „Nechte mne mezi sebou, maminka mně řekla, abych vyhledával společnost lidí vzdělaných.“ Nejmladší profesorovic dá se do nehorázného smíchu: „To hovado si myslí, že my jsme vzdělání!“

Známo, že dítě je nejhotovějším egoistou, je přesvědčeno, že celý svět je kvůli němu zde a každý si musí totéž myslit a cítit co ono. „Sáhni, dědečku, jak mne nohy bolí,“ vyzývá dítě, přišedší z procházky. Kluk stojí na ulici v mrazu a pláče, že mu zašlo za nehty. „Ale dobře se děje tatínkovi, proč mně nekoupil rukavičky!“ Dítě nezná rozdíl stavu. Pan hrabě se prochází silnicí, naproti němu přichází klučina, táhnoucí za sebou tele na provaze. Jak spatří hraběte, hned k němu, i s teletem. „Prosím jich, pane hrabě, podržejí mně to tele!“ — „Pročpak?“ — „Nu abych moh smeknout!“ Rovněž nezná rozdíl pohlaví. „To si vedeš holčičku?“ ptá se kdosi děvčátka pětiletého, vedoucího dítě sotva dvouleté. „Ne!“ „Tedy chlapečka?“ „Ne!“ „A co je to tedy?“ „Te-

prv budoucí neděli bude chlapečkem, maminka už mu šije kalhoty.“ Na nové přírůstky rodiny hledí dítě obyčejně s láskou, leda by bylo posud bývalo jedináčkem a neznalo tedy poměru toho. Pak ovšem odpoví k otázce: „Přeješ si bratříčka nebo sestřičky?“ bez rozmýšlení: „Já bych nejraděj houpačku!“ Jinak bývá objevení se nového bratříčka velmi radostnou událostí. „Víš už, že ti dnes v noci vrána přinesla bratříčka?“ „Jejeje, toť to musím honem říci mamince!“ Jisté rodině přibýlo již dítě deváté. Šestiletá dceruška tleská radostí a volá pyšně: „Ale máme my děti, to jsme šťastni!“ — „My děti“ má v rodině zcela zvláštní význam. Čtyry děti kdys umřely jiné rodině v několika dnech po sobě a již skonalo zas páté. „Toť budete mít zejtra dopoledne pohřeb?“ ptal se kdosi zbývajícího šestého. „O ne, tatínek pochovává nás děti vždycky dopoledne!“

Dítě slyší tak mnohou frázi, které užívá pak, že až komično, a vidí mnohé události, které srovnává pak s událostmi zcela cizími. „Maminko, napiš psaní nebožce Adélce!“ „Doneš j jí je?“ „Já ne, ale u sousedů umírá holčička a dáme jí psaní pro Adélku do nebe s sebou.“ — Matka se obléká a břečící kluk jí stále potahuje. „Kampak půjdeš, maminko?“ „Do kostela.“ „A co tam budeš dělat?“ „Zpívat.“ „No, ti se ti tam pořádně vysmějou!“ — Klučík byl zrána s otcem v lázni a viděl tu po prvé tuš. Odpůldne začíná pršet. „Aha, pánbůh zatáh za šňůru!“ — Dceruška se bojí návštěv a nikdy nechce pak do pokoje. „Pojď sem, už nemáme návštěvy.“ „A kam šly návštěvy?“ „K jídlu.“ „A co jedí návštěvy?“ — Otec praví k matce před synkem: „Toho X. (sousedu) mám v žaludku!“ Po chvílce vyjde synek z jizby a vidí hocha právě toho X. „Náš tatínek není doma,“ praví druhý hoch. „Já vím, náš tatínek vám ho sněd.“ — Někdy má takový výrok dětský ráz náramně rozumný. František má chuť na některou z právě napečených koblih, pořád se šourá kolem maminky, ale ta má plny ruce práce a nevšímá si ho. „Maminko, mluv něco na mne!“ „Copak takhle?“ „Řekni jen: Františku, vem si kobličku!“

S věcmi abstraktními, zvlášt náboženskými, je náramná

potíž. Pána boha myslí sobě děti obyčejně co vdovce, protože má syna, ale žádnou ženu. Jakživo žádné dítě nepochopí, proč že se má modlit, aby byla babička hodně stará, — vždyť je stará dost a bylo by líp modlit se, aby omládl! Také mu vrtá hlavou, modlíme-li se „otčenášek“, proč se nemodlíme též „matkonášek“. „Ducha“ nepochopí pražádné dítě. „Duchové nemají těl,“ vykládal katecheta a žáčkové se dali do neukojitelného smíchu. Marné dotazování, konečně přec jeden vyhrkne: „To to musí vypadat, když mají hlavu hned na nohou!“ Pána Ježíše, jenž často se jim dává co příklad, mají děti velmi rády, přec i pojmy o něm jsou co nejspletenější. Katecheta vykládal o „zázračné síle Kristově“. Pak zkoušel a dotknul se také té síly. „Kristus pán,“ odpovídal hošík ochotně, „měl takovou sílu, že — že — že by nás tu byl všechny popral.“ — Vlastenecký učitel vykládá něco již o Jungmannovi, jeť v blízkých Hudlicích právě slavnost, a jmenuje Hudlice „slavným rodištěm“. Nato přichází pan farář, zkouší náboženství a dá žáčkovi otázku: „Kde se narodil pán Ježíš?“ „Snad v Hudlicích,“ zní odpověď. — Hoch se ztratil bez dovolení z domu a přišel teprv po několika hodinách. Byl bit a seděl pak dlouho tich v koutku. Najednou se ptá matky: „Vid, že byl pán Ježíš hodný?“ „Jakpak ne!“ „Nu a vidíš, utek z domu a byl celé tři dny pryč!“

Rodiče jsou dětem ideálem vší dokonalosti, úcta k rodičům je neobmezena. Učitelka dívčí školy opakuje náboženství a praví: „Všichni lidé jsou hříšní — či znáte někoho, kdo by hříšným nebyl?“ Pyšně se vzchopí dceruška: „O ano, moje maminka!“ Rovněž bývá hluboký, vřelý cit k učitelům, třeba se jevil co nejnaivněji. Domácí učitel jistě rodiny nebezpečně ochuravěl. Hošík jím vychovávaný modlí se večer na svém lůžku a přidá pak ještě otčenášek. Pak si lehne a přetáhne si peřinu. Náhle se však zase vzchopí, klekne znovu, sepne ruce —: „Pane bože, já jsem ti zapomněl říct, že se pan učitel jmenuje pan Vejrostek a že je z Hořovic!“

Také německý učitel *A. Kneiss* vydal spisek „Komika ve škole“. Opět tu skoro na tři sta anekdot, spisovatelem po školních škamnech sebraných, nebo jemu zaslanych. Nejsou sice *vesměs* dobry, avšak přec tu zas mnohá perla naivnosti dětské. Suchopar školský není vždy suchoparem, křešouť se tu dětské mozky a často vylítne z nich jiskra na zcela jinou stranu, než kam zamýšleno. Pakli kdo, dovede zajisté dítě věci a pojmy sebevětší měřit — měřítkem nejmenším, tedy *komickým*.

Zvláště v přednáškách a cvičeníh náboženských přihodí se dětskému duchu nejčastější klopýtnutí. Nepochopitelnost některé části věroučné, zajímavost některé části svaté historie podávají k tomu příležitosti. Učitel vypravuje na př. o bohatci a o Lazarovi. „Byl to muž bohatý, žil každý den vesele a v radosti,“ praví nám Písmo svaté — „nuže tedy, Toničku, jak to as dělal muž ten bohatý?“ — A Toníček se skoro ani nerozmýšlí a už to má: „Bohatý ten muž skákal pořád po jedné noze.“ — V bibli se pak pokračuje a učitel se táže: „Co as se dělo při pohřbu bezbožného bohatce toho?“ — A Jozífek vedle Toníčka se zdvihne a popisuje: „Napřed šli tři kněži se svíčkami, pak šlo dvanáct myslivců kolem andělského vozu a u brány ho ještě jednou vykropili.“

Ono takové dítě ví vše dopodrobna, líp než bible. „Když bylo tedy 5000 lidí nakrmeno, co se stalo se zbylými drobty?“ — „Krmili jimi kuřata.“ — Také dovede dát odpověď jasností a jednoduchostí svou přímo překvapující. Na př. „Která chyba svedla Jidáše k zrádě?“ — „Jeho špatnost.“ — Nebo: „Jak se jmenovali svatí tři králové?“ — „Kašpar, Melichar a Baltazar.“ — „Dobře, a který byl z nich mouřenín?“ — „Ten černý.“ — Nebo: „Co sobě myslił Lot, když se odděloval od Abrahama?“ — „Ten bude mít vztek, ten Abraham!“

Přítom ta upřímnost! Katecheta se ptá: „Je-li pak možno, aby člověk zachovával všech deset přikázání božích?“ A tázaný klvčik zavrtí hlavou a míní: „To ne — to je holt

pro člověka tuze těžké.“ — Největším svátkem je mu v roce zcela upřímně posvícení, a není-li pan učitel s tím spokojen, tedy „den, když se zabíjí“. Má-li dítě v náboženském ohledu nějakou pochybnost, řekne to ihned. „Jakpak mohl být den hned prvního dne, když pánbůh stvořil slunce a měsíc teprve dne čtvrtého?“

Do dějin vnesou děti často světlo netušené. „Jak se stalo, že Luther, jehož rodičové bydleli přec v Möhře, narodil se v Eisenachu?“ — „Protože tam chtěl studovat.“ Také pro přírodopis mají vlastní, nezkalený názor svůj. *Učitel*: „Kterýchpak zvířat domácích posud jsme poznali?“ *Žák*: „Koně, osla, kozu, krávu a ovci.“ *Učitel*: „Dobře. Ale dnes poznáme jiné ještě zvíře domácí, kteréž jest velmi věrné, všude člověka sprovází a po celý život svůj nikdy ho neopustí. Jaké to zvíře míním teď?“ — *Žák*: „Blechu.“ — Starší bratr žáka toho je o dvě třídy výš. Má mluvnické cvičení a uloženo mu, aby napsal řadu vět s třemi podměty. „Metly mají bříza, vrba a učitel“ — skví se mezi jeho větami.

Mluvnické a slohové cvičení podává dítěti nejčastěji příležitost, aby duch jeho se zaskvěl. „Slovo jednoslabičné je takové, při kterém potřebujeme ústa odevřít jen jedinkrát. Martinku, řekni nám nějaké takové slovo jednoslabičné.“ — „Malinový bonbon,“ praví Martinek po zcela kratičkém jen přemýšlení. — Tercián na gymnasiu přímo oplývá v slohových pracích svých brilantními myšlenkami. Na př. „Celý život krále Davida svědčí, že rodičové jeho dali mu vychování vskutku křesťanské.“ — On, pan tercián, má kdysi srovnat leto a zimu. Napíše trefně: „V zimě jsou krásné vánoce, v letě ale máme my mladší své narozeniny.“ — Učitel uložil všem, aby vypravovali „něco o životě svém“. Tercián tedy vypravuje: „Když jsem byl půl roku stár, opustil jsem dům svůj otcovský a přestěhoval se do Prahy.“ — Vzdor tak skvělým vlohám zůstane — pouhou ovšem náhodou — tercián v tercii dvě leta sedět. Na počátku druhého roku obdržuje rok co rok se opakující úlohu: „Pocity při počátku nového školního roku“; on napíše těch pocitů na tři stránky a končí pak: „Jediné, co mne bolí, je, že jsem se musil roz-

loučit s milým svým Františkem Sekalem, který postoupil do kvarty. Avšak doufám v pánaboha; že František zůstane zas ve kvartě sedět a za rok že se tedy opět sejdem.“ — Nejgeniálněji daří se mu arci při překladech z latiny. „Romulus alter erat conditor Romae“ přeloží zrovna hravě: „Romulus byl starý cukrář v Římě“, a větu: „Laeti sitis, pueri, mox curae aderunt“ rovněž hlavě na: „Starosti stran žízň veseleho hocha brzy se dostaví.“ Je vskutku cos „flekovsky“ prorockého v takovém hochu.

Ještě tři anekdotky. *Ta první: Učitel:* „Z čeho se staví domy?“ — *Žák:* „Z rozumu.“ —

Ta druhá: Vesele skáčou vesničtí hoši již před osmou ranní zase ze školy, bylot jim oznámeno, že pan učitel odejel a dnes že tedy není škola. „Není dnes škola,“ volají na hochu teprve přicházejícího. Hoch se ale obrací mrzutě a bručí: „Zase jsem se jednou zbytečně myl!“ —

Ta třetí: Učitel: „Čí jsi?“

Žák: „Hokynáře Mužíka.“

Učitel: „Jak se jmenuješ?“

Žák: „Bohumil Šťastný.“

Učitel: „Jak to přichází?“

Žák: „My jsme se provdali znovu.“

Z berlínského přenešeno do pražského

1876

Před týdnem jsem ještě mlčel. Nikdo neslyšel ode mne ani slůvka žaloby, ani nejtiššího vzdechu — pravý mučedník, vzorný trpitel nechal jsem si bol a žal svůj pro sebe. Dnes by mne již zalknul! Musím, musím mluvit, a pronáším tedy již neštěstí své: jsem kanalisován! — V naší ulici staví se nový kanál! — Projela vás soucitná bolest? Jste zdrceni děsnou tou zprávou?

Ne? — Říkáte snad chladně: co na tom? Před čtrnácti dny jsme my taky říkali: co na tom? — Dnes — ach kde je ta naše bezstarostnost! Před čtrnácti dny bylo úsměvné, modré jitro, nevinně bílý den. Vycházel jsem téhož jitra z domu, v prsou samá píseň, na rtech úsměv libý. Vidím průjezdem na ulici černající se jakés hromady, spatřím, došed prahu, zrovna před prahem jámu tři metry hlubokou. Na hromadě vykopané země naproti stálo několik sousedů, pekař Seydelmann, hostinský Hulín, hokynář Sykora. Přeju po prkně k nim. „Co je to?“ — „Pukla někde v ulici trouba.“ — „To tedy prokopají nejspíš ulici celou?“ — „Nejspíš. Ale neškodí, budem mít aspoň pak nově vydlážděno.“ — „Jen aby to netrvalo příliš dlouho!“ vyslovil se hokynář Sykora. — „Dlouho!“ zabručel Hulín, „za našich dnů netrvá pranic dlouho!“ A pravil pak ke mně šeptem: „Žádné vzdělání!“ On totiž Hulín nemá Sykoru rád, dívá se na něho trochu zvysoka, co měšťan hostinský na pouhého hokynáře.

Když jsem v noci nato přicházel domů, byl jsem na průkop a troubu už dávno zapomněl. A červená svítlna mne zalekla. Nebylo pod ní pranic vidět, jako obyčejně pod lucernami, a nevěděl jsem, kam nohu položit. Je jáma zasypaná? Je bezpečně prkno položeno? Nemohl jsem k domu, nemohl ku zvonci. Volal jsem, křičel, kdybych nebyl dobře

vychován, řekl bych, že jsem nakonec už řval. A kdyby nebylo mého domovníka, který s hrdinně obnaženou lucernou svou vyřítit se konečně z domu ven, byl bych tam stál snad do rána. Ale to jsem si umínil: dokud se bude zde kopat, nepůjdeš navečer do hostince! Jenže se teď kope už čtrnáct dní. Čtrnáct dní už nebýt v hostinci! A celá ulice vypadá jako jediná dlouhá šachta na hřbitově, a trouba v naší ulici ani nepraskla a hledají ji teď v ulici vedlejší. Dokud jí někde nenajdou, nezačnou zasypávat — zdá se, že náš magistrát pro zasypání nemá dělníků žádných, jen pro rozkopání.

Jaká se to stala změna se sousedy! Celá ulice je jakoby mrtva. Lidé se víc nepozdravují, na tvářích čteš mrzutost, ano i zoufalost. Děti nesmějí do školy, mohly by, nezbedové, někam spadnout, a rámusují a ječí uvnitř domů po celý den, až uši zalehají. Paničky nevycházejí, bojí se skoků. Děvečky daly už všechny výpověď. Z počátku se jim to arci líbilo, smály se, když lezly po hromadách a když je dělníci pokoušeli. Ale každá putna byla cestou tou desetkrát těžší, to je omrzelo, a když viděly, že teď se svými milými nemohou stát už ani „před domem“, rozhodly se, že tady nemusí být. Mužové uvažují, že kdyby se někdo v noci rozstonal, lékař by přijít ani nemohl, a kdyby někdo umřel, že ho musí dát s truhlou zatím na půdu a s pohřbem počkat až někdy do února. Pekař Seydelmann má neustále hádky, hubují ho, že housky jsou denně menší; dnes mně řekl: „Zítřka už nebudou pražádné — mouka mně došla, nemohu přivézt jinou.“ Hostinský Hulín — nebohý hostinský Hulín! Ode dne, co se v ulici kopat začlo, nemá ani jediného hosta. Prvního úterka oznámil v novinách „špekové knedlíky“ — nevím, co s nimi dělal; následující soboty oznámil „jaternicové hody“, jaternice zpívaly na pekáči své nejlíbeznější melodie — zpívaly je samy sobě, jako pták v pustém lese. První týden Hulín ještě bručel, teď je němý jako hrob. Bledý, dívá se na modrající špičky svých prstů — snad půjde on první na půdu v truhle. Jen Sykora, hokynář Sykora je vesel a dobré mysle. Ráno nanese jeho žena denně několik nůží potravin a prodá se vše, paničky nemohou do trhu. Měl pro

nezaplacenou činži už výpověď, teď ji jeho domácí už odvolal. Ale Sykora se směje: „Já tady zůstat? Až se to zasype, nebude se zde snad léta znovu kopat!“ — Ve dne je po ulici samá mrzutost — v noci zas nemůže nikdo spát, každý okamžik je vyrušen křikem a lekne se. Chodci, nynější situace neznalí, klopýtají, padají a nadávají. Obyčejně nadávají, až přijde hlídka. „Wos is dos? Schund wieder rámus!“ hubuje pak hlídka, neboť po každé demonstraci pražské mluví policejní strážníci pak celé čtyry neděle mezi sebou jen německy, a od demonstrací Woltmannových uplynul teprv týden.

A já — mám mluvit o sobě? Z počátku jsem se všemu smál. Vzpomněl jsem si, jak jistý berlínský spisovatel, také „kanalisovaný“, popsal útrapy své, jak, dle náhledu mého, přeháněl. Ach — on nepřeháněl! On kreslil fotograficky věrně: vše, vidím, dle něho se tu opakuje. Na počátku se mně kopání i líbilo. Díval jsem se okny na hemžící se dělníky a myslel sobě ledacos přitom. Vzpomněl jsem si na Schliemanna, jak v Argosu kope a hledá hrob Agamemnona, syna Tantalova. Blázen Schliemann, pročpak nekope v Abdéře? Tam by našel věci pro nás zajímavé! Snad celý abdérský zákoník, vyrytý pěkně v kovových deskách. První zákon: Budoucí městský park rozprodá se na samá staveniště, neboť otcům města není pranic do přání občanů. Druhý: Udělá se pětimilionová půjčka a ta se uloží hezky do kasy, aby město mělo příjemnou povinnost platit úroků mnoho. Třetí: Če — chci říci abdérské divadlo budiž umlčováno, če — chci říci abdérská literatura budiž umlčována, zato budiž chváleno divadlo a vše cizácké, neboť bodří naši Abdérité jsou bohudík dost hloupí, že si to nechají líbit. Schliemann si nerozumí — jdi do Abdéry, Ofelie!

Druhý večer jsem strávil jakž takž doma. Třetí večer šel jsem vedle k vlasteneckému setníkovi na návštěvu. Seděli jsme chvíli. Nejdřív nás bavila panička zprávou, že vlečky na šatech udrží se ještě přes nejbližší sezónu, že ale móda předpisuje, aby „vlastně nebyly přes metr dlouhy“. Pak přišla hned na svůj nynější kříž s děvečkou a šel jsem

domů. Co ale doma? Madame Campan dává následující pravidlo: Je-li 12 osob pohromadě, mluvíte o cestách a o literatuře; je-li jen 8, o vědách, pěkném umění a nových vynálezech; jsou-li 4, může se již začít o věcech sentimentálních a příhodách romantických, ale jsou-li jen 2, může mluvit každý již o sobě samém — „tête-à-tête náleží egoismu“. Ale o čempak mám mluvit *sám se sebou*? O uherkých bankocetlích? O nové ústavě turecké, dle níž bude prý konečně najisto roveň — Turek Turku? O couravém psotníku ruské výpravy? Ach, bože — kéž mohu do své hospody! Tam si zahraju denně šístku. Tam je rozprava o domácí politice vyloučena a nadávat smím jenom já, což konečně je zcela příjemno. Tam máme proti všem nezvaným vetřelcům „spolek anekdotní“; začnem totiž vypravovat anekdoty tak staré, tak plesnivé, že je nám samým až zle, — vetřelec musí se ze zdvořilosti tvářit, jako by jich neznal, musí se usmívat — znenáhla mu úsměv na tváři zkyše — po druhé už nepřijde. Tam —

Jsem vyrván ze všech zvyků svých, nevím, čím jsem. Nudím se. Zívám. Nespím. Jím chléb svůj v slzách a noci probdím na loži v bolestném úpění.

Hledím do ulice — nevidím konce svých útrap. Nynější stav musí na zdraví mé mít vliv rozhodně zlý — včera mně v poledne nechutnal guláš, dnes mně pořád něco tluhá pod levou lopatkou.

Píchnul jsem špendlíkem do bible a čtu: „Den páně přijde na všechny cedry Libanonu.“

Je mně, jako by perutě šuměly nad mou hlavou.

Bože, Tobě budiž má dušič — . . . . .

. . . . . *

* Konec nečitelný, rozmočený. Snad slzami.

F. Gross napsal ondy, že prý není nepřijemnějších lidí na světě, než jsou novosnoubenci na cestách. Podpisují, znám ten pronárod. Člověk klopýtá přes něj na všech cestách, neboť je k neuvěření mnoho lehkomyšlných lidí, kteří se žení a vdávají, a každý ten novopečený praotec příštích pokolení neví nic rozumnějšího než s mladistvou pramatkou se hned po svatbě sebrat a vyjet si na několik neděl do světa. Já ale, kdykoli se s takovým párkem setkám na cestách, vyhnu se mu jako hříchu, a vstupují-li do prvního vagonu vlaku, vstoupím do posledního, a sednou-li si na jeden konec table d'hôte, sednu na druhý.

Vyjma některé národy v střední Africe jsou svatební cesty už v obyčeji u národů všech. Pánbůh ví, z čeho povstaly. „Líp sobě přivyknou,“ řekne matka nevěstina — jako by železniční kupé a paluba parníku byly krčivým, poetickým koutkem, kde se to dobře tulí a šepotá! Jedni učenci jsou naprosto *proti*, mezi nimi já. Myslím, že by v stěnách nové domácnosti navykli druh družce mnohem líp, slasti prvních dní pospolitých že by jim pozlatily tu domácnost provždy, kdežto na cestách celé to blaho počáteční rozsypou po cizině jako lesklé posypátko. Myslím, že na cestách naučí se jen přetvářce. A myslím, že mladá panička doma dovedla by být pro muže stokrát krásnější než tam venku v prachu silnic a v sazích železnic. Ale jsou zas učenci, kteří praví: „Člověk cestuje, aby se mu doma líbilo pak tím líp.“ Kteří říkají: „První čas je novomanželům pouhým snem; domov by je budil, cizina jich z něho nebudí. Nikde nedovedou být tak osaměle pro sebe jako mezi lidmi naprosto cizími. Doma by přišly návštěvy, poptávky, oběma naprosto protivné, na cestě se jim uhnou.“

A matka nevěstina vyndá dvě extrastovky a dí pohnutě: „Má dcera neužila posud ničeho ve světě, držela jsem ji přísně, jak se matce sluší; ať si jdou, dokud mohou, později — kdo ví, co se stane!“ Ať je tomu již jak chce, faktum je, že cestování novomanželů je už v obecnějším užívání než metrická míra a těch párků že jest všude dost, sobě snad na radost, jiným najisto na zlost. Stokrát je mně milejší vandrující flašinetář a cestující Berlínák než —

Vstup náhodou do kupé, kde je takový párek. Ovane tě ihned příjemné přesvědčení, že jsi tak něčím jako nejzbytečnějším člověkem na světě. Pohlédnou na sebe a v očích jejich je žaloba na pánaboha, že stvořil tak mnoho, ach tak mnoho lidí! Jí je, jako by právě byla měla mužičkovi něco nesmírně důležitého, naprosto neodkladného říci, na př.: „Poslouchal, má mne vskutku rád?“ A jemu je, jako by mu někdo chtěl ženušku hned zas ukrást. Zeptáš-li se, kdy se dojede do Pardubic, projede ho hned myšlenka: „Aha, chce se přišpendlit“, neodpoví a pohlédne na tebe se zřejmým: „Chlape — tebe znám!“ Zakašleš-li, ihned si myslí: „Chce její pozornost vzbudit — on *nedá* pokoj!“ Nemluv, nekašlej, nedívej se na ni, nedívej se na něho — snad ti mlčky dovolí, abys vedle nich dýchal. Nejspíš že za několik minut vůbec na tebe zapomenou a budeš as tak něčím jako ten klobouk nahoře ve škatuli. Můžeš naslouchat, jak spolu mluví, — rozumět nebudeš arci praničemu. Zamilovaní jsou jako děti, mají také zcela svou zvláštní mluvu jako děti, a každý párek má ještě zas svůj zcela zvláštní slovník a svou gramatiku — Hattala by se zbláznil! Bolest a žal, jak známo, lapají po slovech, blaho slov nepotřebuje. Slovník cestujících novomanželů má několik stránek jen, a i na těch je více prapodivných neartikulovaných zvuků než vlastních slov, a lehce slzou zastřené oko, stisknutí ruky a tak nějaké ptačí zapípnutí je veškerou konjugací a deklinací. Divoch na Aleutských ostrovech má bohatší řeč! Ale co nejhůř — oni zapomněli řeč *naši* ve 24 hodinách nadobro, oni nám nerozumějí, ať mluvíme co chcem, a když mluvíme, slyší oni tak něco, jako když podzimní vítr vane seschlým listím. Jsou

zcela vráceni přírodě, mluví, vlastně bublají jak potok, želestí jak pružné větvičky — nu ano, bylo by to hezké, jako potok, strom, nemá skála jsou hezky, zajímavý, někdy dojemny, — jen kdyby to nebylo tak fádání! Člověk se na ně podívá rád, nejraději takhle, kdyby seděli ve vonné besídce, ale v železničním kupé jsou naprosto protivní!

Ovšem i mimo kupé! Cestují, ale z božího světa nevidí praničeho. Zlaté slunce svítí jen proto, aby se mohli dívat na sebe, čarokrásný kraj, nádherou a uměním památné město je jen proto, aby mohli tu stát vedle sebe. Pospíchají co nejrychleji z místa na místo, jako by hledali teprv ten koutek, kde si mohou konečně říci, jakže se mají rádi, to místečko, kde by uměli láskou. Choré srdce nemá nikde stání a jejich srdce je choré. Stále drží číš rozkoše u rtů, ale spěchají dál, jako by hledali rozkoše sud. Stojí na břehu mořském a nevidí moře, krácejí hájem pinií a nevědí, kde jsou, stojí před slavným pomníkem a nepozorují ho. Svět pro ně neexistuje — copak je po nich!

Promluví-li mezi sebou přece něco souvislého, týká se to jen uspořádání příští domácnosti — co je zas *nám* po tom?

Hledí s Forte San Elmo na Neapolský záliv a vypravují si, koho budou zvat jednou za týden k večeři.

Procházejí se lesklým boulevardem des Italiennes, a to v ní budí myšlenku, až se vrátí, že si vezme do služby Anču od tety z Rakovníka, — „víš, je tak hodná!“

Jedem s nimi na parníku z Terstu do Benátek. Slunce se právě vynořilo v celém purpurovém majestátu svém raním, moře do nedohledné dálky třpytí a blýští se jako žhoucí stříbro — manžel náhodou vyndal z kapsy šátek — „Máš díru v šátku,“ šveholí manželka, „budu ti muset koupit několik tuctů.“

Byl mně kdys doporučen takový cestující párek, abych jej provedl Prahou. Jsem pyšen na svou Prahu, vidím to rád, když se líbí. A uvedl jsem je na Hradčany, abych jim ukázal Prahu odtud. Den byl překrásný, vzduch jako křišťál — známo, jak Praha dovede být pak krásna. Až se mně

samému při pohledu krátil dech. A také oni tu stáli v němém nadšení, zrak upřený na kouzelný ten obraz, drželi se za chvějící se ruce.

„Copak je vlastně dnes za den?“ ptá se žínka. Ano, *ten* den ti zůstane nezapomenutelný!

„Pondělek,“ praví on.

„To má dnes doma maminka tedy prádlo.“ —

A přitom jedí „jako drvoštěp“. Každý ten párek jí za šest vyhladovělých rodin — druhá protivná vlastnost. Proto si také při table-d'hôte nesednu nikdy vedle nich, raděj na druhý konec. Tu se ovšem stane pak zcela jistě, že první mísa dojde na mne nadobro prázdná, ale zato začne druhá mísa zas u mne a mohu se pomstít. Poesie a — dvakrát za den čtyry libry masa!

Jsou protivni — a přece sálá tolik štěstí, tolik životní svěžesti z nich, že člověku při pohledu až srdce skáče. Jsou ve zcela zvláštním světě svém a člověk by je ochotně ještě sám také vbalil do bavlnky, jen aby se jim najisto nic nestalo.

Je mně vždy, když takové dva lidičky vidím, jako bych jim měl položit ruce s žehnáním na hlavu a ji, tu šťastnou žínku, políbit na čelo, — jen kdyby už zas ten hloupý manžel zde nebyl!

Dle S. Habra volně bédován od A. Tolstého

1876

P a n e r e d a k t o r e !

Není váš pan feuilletonista trojpatrovým domácím pá-nem? Vsázím se, že ano! Sic by nemohl v den, kdy se platí činže, mluvit o něčem jiném, o Dušičkách, hrobech, bėdu-plně postřelených holubech atd. Místo o šlechtě, která střílí do holubů za rok jen dvakrát, psal by o domácích pá-nech, kteří na náš život sáhají ročně čtyřikrát. Místo na hroby hleděl by na vlastní své, havelsky zhubené portmoné a „ovinuł je černým flórem“. A vůbec místo mrtvých ují-mal by se rázně živých, trpících. Já jsem také trpící. Já pro samé utrpení odříkám se už vši radosti, přátel a všeho světa. Píšu Vám po prvě a naposled. Já vůbec nerád píšu, neboť na velké štěstí čtoucího lidstva nedal mně bůh daru písma a o tom, co se nazývá „slohem“, mám ponětí jen zcela nejasné. Proto také páchám tyto řádky dle Habrovy předložky. Ale spáchat jsem je musil: nespravedlivé lidstvo, než odstoupím do samoty, má ještě zaslechnout bolestný, ječivý výkřik můj.

Mohu za to, že jsem *tlustý*? Má svět proto právo, aby se mně posmíval? Má krejčí, když mně naměřuje nový kabát, právo se uškĺbnout: „Od minulého podzimku ráčil jste už zas o dva centimetry ztloustnout —? — „Musíte se víc pohybovat,“ radí jeden. — „Nesmíte tolik jíst!“ po-ručí jiný. Ty můj bože, když míň jím, nenajím se, a když se víc pohybuju, dostanu větší hlad. Co mám tedy dělat? „Ne-pijte pivo a navykněte si žernosecké,“ praví třetí. Dobrá, jdu k Petříkovi. Tam sedí — dvacet tlustých hostů.

Jdu přes ulici. Potkám známého, zastaví mne, promluví na mne: „Jak se máte? Nu, vás se člověk nemusí ani ptát.

To se vidí, jak vám *slouží!*“ — „Pane bože, vy rostete nějak do boků!“ volá druhý. — A třetí se diví: „Ne, jak vy přibíráte!“

Seadmiletý Karlík mého bratra, mluví-li o mně, mluví jen o „tlustém strýčku“. Má sestřenka, ta z Krakovské ulice, říká mně jen „tlustý Antonín“. Sousedka od vedle, žena máselníková, vypravuje svému muži, že potkala mne, „toho tlustého“. Ne „toho s brejlemi“ nebo „toho z prvního patra“, to ne! — Někdy se stane také mně, že zabloudím někam do pivnice, kde je pěkná sklepnice. Přinese první sklenici: „Také něco k večeři, tlustáčku?“ — Vtoupím-li do vagonu tramvaje a obrátím-li se k lavici nalevo, lekne se všech pět osob, které tu sedí. Nikdo se nehne, ze strachu, abych neusedl vedle něho, až si konečně rozhodným „Prosím!“ opatřím místa. „Ten by měl platit za dva!“ zní to najednou odněkud z kouta.

Jdu-li do divadla a tlačím se řadou sedadel k místu svému — nárožního sedadla nedostanu *nikdy*, divadelní kasír, zdá se, je můj nepřítel —, co je tu šepotu mezi těmi pány a dámami, kolem kterých musím! „Jápak asi ten chce se tady dostat skrz?“ Jedovatě na mne hledí a každý se tlačí dál nazad než potřebí, jen aby učinil mou tloušťku nápadnější. Obyčejně zůstanu klíčkem od hodinek nebo knoflíkem kabátu viset v krajkách některé dámy, a čím ohnivější je proto její lamentace, tím — častěji pak vycházím v meziaktí ven, jen abych ji vytrestal. Dámy se pak tváří co mlčelivé mučednice; ozve-li se ale nějaká přece nahlas, je obyčejně ještě jednou tak tlusta jako já.

Jsem-li pozván někam na bál, osloví mne zajisté pět osob cituplně: „No, *vy arci* netančíte!“ — Tančím, tančím, to bych rád věděl, proč bych netančil! A dnes budu tančit zcela jistě. A vy uvidíte, jak lehýnce, jak líbezně! Jdu si pro tanečnici, ale vtom mně zaklepe domácí pán na rameno: „Na vás čekají ve vedlejším pokoji už s bulkou, vy beztoho netančíte!“ — Hanebník!

Rád chodím na návštěvu k R. . . ovic. Ale tam je vše dle módy a sedadla tak tenounká, že člověk nepochopí, jak se

mohou bez berliček udržet na vlastních nohou. Arci mně nabídnou sedadlo, ale v obličejí paniččině je tak nevýslovný strach — nejspíš o život můj, že raděj po celý večer stojím. Panička se mne tedy táže, proč si nesednu do křesla; to by mne konečně uneslo; ale má postranní opory, vešlo by se mne na ně jen půl, a poněvadž se stydím to říci, odpovídám vždy, arcí s těžkým srdcem: Děkuju, ale sedím po celý den, a mohu-li navečer si postát, je mně to pravou rozkoší . . .“

Velmi příjemno je mně, když dámě, s kterou mluvím, padne něco na zem. Cítím povinnost, cítím také vrozenou mně touhu, abych jí posloužil. Shýbnul bych se až ke středu země, ale než rozměřím dobře dech, mnoho-li ho mám nutně potřebí ku shýbnutí se, a než rozpoutám všechny kladky svého těla, zdvihla si dáma už desetkrát předmět sama a děkuje se mně posměšně: „Prosím, nenamáhejte se příliš!“

Cestování za letních měsíců jsem už také odvykl. Nevýslovně jsem se rozzuřil, že nemohu užívat obrazů přírodních tak, jak jiní vzdělaní cestovatelé, že nemohu se dívat na krajinu odzadu skrz nohy. A pak ty přípravy! Jiný, chce-li na cestu, obejde si krámy a nakoupí všeho za dvě hodiny. Pro mne není v celé Praze jediné košile, jediného límce a jediné manšety. Vše musí švadlena teprv naměřit a směje se přitom. Ženská není vždycky hezka, když se směje.

Jednou jsem od těch dob, co jsem ztloustl, byl také na šibřinkách, to se rozumí že co Falstaff. Rád bych tam šel ještě jednou. Mám nápad, pro nějž jsem nadšen, šel bych tam co Dobrý Fridolín — světlemodrý živůtek, světlemodrý španělský pláštík, světle modré spodky a bílé punčochy, musil bych se vyjímat rozhodně dobře. Ale ten osel krejčí, u kterého jsem si chtěl vypůjčit šaty, nechtěl a nechtěl pochopit, že Fridolín měřil 150 centimetrů v boku, a s menší mírou já Fridolína bohužel nedovedu.

Když tak člověku život uplývá v bídě, hledí všemožně si odpomoci. Abych se nemusil věčně zlobit, umínil jsem si, že užiju prostředku rozhodného: vody z *Mariánských Lázní*. Dal jsem si přivést tři bedny vody té, která shání tuk, pil jsem každého rána, co se do mne vešlo, proběhal

jsem nato předeepsané dvě hodiny a stravoval se co nejopatrněji. Co jsem jedl, nebylo by uživilo ani nemluvně; na brambory jsem ani nepohlédl — ať jim proto třeba srdce pukne; chleba jsem nepožil; hrozilo-li maso jen dost málo tukem, obrátil jsem se k němu zády; nejpěknější zeleninu nechal jsem chladně stát; sebemenší žízeň na pivo sechnal jsem ihned nemilosrdně s mysle — tak jsem si vedl po šest neděl. Konečně bylo léčení dle všech předpisů dovršeno.

Po celou tu dobu nebyl jsem přátel svých spatřil — bál jsem se, že by mne svedli. *Dnes* tedy konečně chtěl jsem se s nimi zase jednou sejít. Víím, kde dopoledne jsou. Spěchám, touha zrychluje kroky mé. Tamhle sedí! Ti ustrnou! A vejdu.

„Ale, chlapíčku, ty jsi za těch několik neděl *sesílil!*“

To bylo první slovo — nejlepšího mého přítele.

Obrátil jsem se na opatku. Zřeknul jsem se přátel, zřeknul vši společnosti, oddávám se provždy samotě. Ale tlustou kletbu metám světu v tvář, prosím, abyste ji vytiskl nejmastnější černí svou, a znamenám se

Váš utrápený.

Čtli jsme tyto dny o zcela nové společnosti. O peněžitě, to se rozumí, jiným než peněžitým společností, akciovým, asekuračním atd. již ani nerozumíme. Ta nová, povstala v Paříži, pojišťuje ženskou krásu. Krásná myšlenka, každý přisvědčí!

Člověk vidí takovou pojišťovací polici zrovna před sebou:

Jmeno: Krasoslava, Krasomila nebo jinak.

Stáří: 18 let (v Paříži přijímají od 15).

Oči: Jako unylá lilie.

Vlasy: Černé jako roj včel, nebo světlé jako zlatý hedváb, nebo hnědé jako italský kaštan.

Obličej: Jasný jako svit luny.

Postava: K objímání.

Řeč: Májový vánek.

Cena krásy: Dle vlastního přiznání milion.

P. T. ctěná pojištěnka upozorňuje se na stanovy společnosti. Dle § 1 je krása pojištěna do ukončení 30. roku. — Kdyby p. t. ctěná pojištěnka v té době se domnívala, že utrpěla újmu na své kráse, nebo že jí pozbyla již zcela, musí dle § 22 přijít osobně a sama vyřknout, že není více krásna. Společnost představí ji pak soudu znalců, jichž výroku podrobí se obě strany beze všeho dalšího se odvolávání. —

Myslím, že společnost ta bude mít nesmírně mnoho co dělat. Neboť tolik je také vůbec známo, že není na světě ani jediná mladá dáma, která by nebyla krásna. Dále — kolikpak jich přijde se ohlásit, že jsou bohudíky už ošklivý?

A konečně — kterýpak soudce od 20 do 50 let, a v tom věku musí zmíněni soudcové být, odváží se stvrdit dámě do očí, že je oškliva na př. jako hastroš? Také spravedlivě nemůže ani podobně kdos usoudit. Dáma, než přišla se udat z ohyzdnosti, zajisté prolila hořké slzy, a po takové hořké koupeli je každý ženský obličej krásný a dojemný. A nejkonečněji — třicet let. „Také z vrásek ještě pučí krásy květ“, jak praví Mácha. Což není známo, že se vdávají často také ještě sedmdesátileté krásky?

Zajímavá kancelář, takováto asekurační! Dáma, jak vystoupí do prvního patra, ví dle nadpisů již sama, do kterého oddělení má vejít. Nadpisy budou dle vědeckého rozřídění Bogumila Goltze:

Bureau A: *Krásá heroická*. — To je ta, která v nás vzbuzuje pocity rytířské.

Bureau B: *Krásá melancholická*. — To je zas ta, při které ihned začínáme skládat básně.

Bureau C: *Krásá andělská*. — Povznese nás do ráje nebo nás pošle do kláštera ke kapucínům.

Bureau D: *Krásá démonická*. — Dožene nás třeba až ke ztrátě hrdla.

Bureau E: *Krásá domácí*. — Přinutí nás, abychom se stali hlavou rodiny a obecním starším.

Bureau F: *Krásá pikantní*. — Po francouzsku „beauté du diable“, po italsku „bellezza del asello“. Buďto jsme při ní zcela hloupí nebo nadobro otroctví propadlí.

Bureau G: *Krásá neurčitá, spojená s něžnou příjemností*. — Trvá nejdýl.

Bureau H: *Hezkost*. — „Nu hezká je, to je pravda, ale na krásu jí něco schází; má velkou hlavu a velké ruce, ústa jakoby křivá, oči trochu malé, pak také ta postava její — ale hezka je,“ tvrdí dámy jedna o druhé velmi laskavě.

V kanceláři jsou zaměstnání samí mužští, už proto, že uznávají se zde rozmanité druhy krásy a ženské úřadnictvo že by všechny ctěné pojišťenky poslalo do „bureau H“. Vš-

chni ti úředníci jsou mužové krásní — „kdo stále s krásou zachází, je sám pak krásný,“ tvrdil kdosi bez ohledu na Michelangela, který zůstal ošklivý. Náradí je v kanceláři skvostné. Měkké koberce s vyšívanými květy na podlaze, aby noha „jako by se vznášela po květoucí lučině tak lehýnce, že ani jediného kvítka nezlomila“. Velká zrcadla v elegantních stojanech, pro poslední úpravu „dojmu“. Bohatá křesla v podobě trůnu, neboť „krása je rozenou královnou“. Pak také pohovky různých barev, aby si usedly dle své pleti: rozhodná blondýnka na aksamit černý nebo na modrý hedváb, rozhodná brunetka na aksamit tmavě červený atd. Po stolech jsou juchtová alba s tisícerými fotografiemi krásných dam — ne zas pro dámy, nebo ty nenávidí každou, která je jim podobna, nýbrž pro úředníky, aby cvičili zrak a soud. Vzduch je naplněn libou vůní.

Soudní komise ihned dámu obklopí a zkoumá dojem en face, z profilu, ze vzdálenosti i zblízka. O tom arci ještě není rozhodnuto, hodí-li se za komisaře líp muž ženatý nebo svobodný, — je to pro oba zlé, „krása je jako lep na ptáky“ a nebozí komisaři nejsou ničím jiným chráněni než tím chudíčkým paragrafem svého řádu, jenž jim dří: „Nedívat se do očí příliš dlouho a příliš hluboko.“ Také je celý jich soud vlastně jen pouhá formálnost. Vždyť „není ve světě nic tak rozmanitého jako ženská krása a jako dojem její na nás“! A nad dveřmi kanceláře je beztoho co motto napsán sedmnáctý paragraf Kantovy „Kritik der Urteilkraft“, jenž zní: „Nemůže být žádné objektivní pravidlo, které by určilo pomocí pojmu, cože je krásné.“

Soud zní také vždy stejně: „Krásná!“ Neboť: „Co řekne mladá dáma krásnému muži, když ji neobdivuje?“ ptá se Louis Desnoyers. „Řekne mu: Hlupáku!“

1871

Jako kdys už Jakob Grimm psal o „*poesii v právé*“, vydal nyní O. Gierke, profesor berlínský, knížku také o „*humóru v právé německém*“. Takové věci Němcům závidím. Ne snad, že statě a knihy ty jsou perlami literatury své, ale že má německá literatura dost času a němečtí literáti dost příležitosti a chutě na hříčky ty. Jak rád bych viděl podobné hříčky u nás! Odpustil bych spisovateli právníku i to, kdyby „humór“ pedanticky i profesorsky připravil do 20 *paragrafů*, jako právě pan Gierke!

§ 7 mluví o některých zvláštních výrazech právní mluvy — abychom ihned uvedli něco z věcí těch, které všeobecně jsou zajímavé. Popravu vyjadřovali soudci vždy jinak: jezdit na vzduchu; ješit na suchém stromě; nechat se zavřít do vzduchu; učiniti někoho o hlavu kratším; dva kusy z něho udělati tak, aby tělo zůstalo největší a hlava nejmenší z něho částí; atd. Kdo učinil ženě násilí, měl být tak popraven, aby žena mohla projít mezi hlavou a trupem jeho.

V poeticky i nepoeticky přemrštěných výrazech libovali sobě velmi. Aby vyjádřili posvátnost míru nočního, určili, že „noc má být tak volná, že zvečera může hospodář vysadit dvěře svého statku, pověsit je na zeď a teprv ráno zas je zasadit“. Jel-li sedlák lesem a ztratil-li hřeb z voje, měl „do díry vrazit svůj prst a tak jet až k nejbližší kovárně“, aby se neprovinil proti právu lesnímu. Soudní řád předpisoval, aby „soudce seděl na soudním stolci svém jako hněvivý lev, pravou nohu aby přeložil přes levou, a nemůže-li věc dobře posoudit, sto a dvacetkrát aby ji promyslí“. Právo panské na „*besthaupt*“ z každé pozůstalosti vyjadřovali také tím, že není-li tu nic jiného, může vzít pán i kabát daný do správy ku krejčímu, a byť byl kabát samá díra. Co přemrštěný vý-

raz právní považují mnozí také známé „*jus primae noctis*“. Na ochranu poddaných svého pána měl za to vojt vybrat se vždy na cestu ihned: „na nesedlaném třeba koni, a třeba s jednou nohavicí navlečenou a druhou jen tak v ruce.“ Výraz to dojista přemrštěný — vojtům cos takového nena-
padlo as nikdy.

Když feudálům síly již ubývaly, lid, aby přímo do opaku nepřešel, některá práva alespoň slovně ještě vyznačil. „Jede-li vojvoda lüneburský lesem Truwaldským, nechť sobě ulomí snět na věnec kolem klobouku svého, a to hned u vchodu do lesa; když ale Jeho knížecí Milost druhou stranou zase vyjíždí, má věnec zase do lesa hoditi a lesu se poděkovati“. Někteří páni měli soudní právo tak daleko, „jak daleko kuře, jemuž se oko vypíchlo, okem tím vidí“. Také měli právo na každý třetí strom z obecního lesa, ale jen tenkrát, když sama obec porážeti chtěla; jindy musel vojt svůj třetí strom „na hedvábné nitce vytáhnout přímo k nebi, aby nepolekal stromů ostatních“. Opatovi v Einsiedelnu musily obce dodávati dobytek vepřový zdarma. Avšak musil přijmout kus každý, jen když tento měl „čtyry nohy, tlamu a ocas“. Zato byla propinace stále přísná. Dané šenkýři panstvem víno musilo být v pravý čas vyčepeno; ne-li, byl zbytek vylit: „Teče-li víno do vrchu, nezaplatí šenkýř, teče-li s vrchu, zaplatí“. Mužík byl leckde čeledínům svého pána, kteří šli pro oves, „povinen dobrou vůlí, teplou světnicí, bíle krytým stolem a ničím na něm, třemi bílými talíři a ničím na nich, prázdnou konvicí a ničím v ní, dvěma rožni u ohně a ničím na nich.“

Tresty byly často jen tak naoko dávány, zvlášt provinil-li se někdo proti tak zvaným lidem bezectným, k nimž náleželi, kdož za plat pronajímal život svůj k rvačkám, děti kněžské, děti nemanželské, hudebníci potulní, nádeníci nevolní atd. Kdo by jim ublížil, má dle „*sachenspieglu*“ — „postaviti se ku zdi, na niž slunce svítí; uražený vezme hůl a uhodí jeho stín přes krk“. Nádeník dostal v náhradu: dvě vlněné rukavice a vidle na hnůj. Také jindy určovány tresty jen humoristické, někdy vyslovena na př. pokuta, již odsou-

zený měl vyplatit v samých „černých labutích a bílých vránách“.

Ještě jiné právní výměry bývaly diktovány vtipně a jen hravě. Rána do hlavy zasazená měla již být trestuhodna, byla-li jen tak velka jako špína za nehtem kněze, „který čte denně mši svatou“. Jistý mlynář směl nadržet si vody vysoko až k jistému hřebíku, ale tak, aby na hlavičce hřebíku mohla si sednout včela a napít se z nadržené vody, aniž by pomáchala si křídla nebo nohy. Jiný mlynář směl od mlýna svého pouštět slepice tak daleko, jak daleko dohodil srpem, když vzal ucho do jedné ruky, druhou ruku kolem hlavy prostrčil a do této ruky srp chytnul. Mezi Franky byl hospodář trestán pro nepořádek, měl-li ve střeše díru, že by „celou spřež oslů prohodil“. Jistá vesnice měla právo navozit si dříví na dvou vozech — „ne více zapřaženo koní do každého vozu než čtvero a dříví naloženo tak, aby sedm psů mohlo zajíce skrz prohnat“. Nejzvláštnější je zákon daný v Benku: Muž, který byl od své ženy bit, má utéci z domu, střechu prolomit, dům zatarasit, pak vzít zlaták a propít jej s dvěma sousedy; má se každému z konve tak (vodorovně) po každé nalíti, že by „pod konví právě jen prolezla veš se vzpřímenýma ušima“.

Při soudu samém děly se věci co nejkomičtější. Byl-li nějaký kluk vzat také za svědka, nafackoval mu soudce, aby kluk „hodně dlouho pamatoval na spravedlnost“. Lhář ze lži překonaný musel ihned sama sebe udeřit přes hubu, opilec musel před soudem tak dlouho vodu pít, až — nahlídl, že obžerství je nectnost. Vojtové dvou stejně velkých pánů, aby žádný nebyl uražen, mohli při svou přednášet najednou, ale — zpívající, v duetu! Atd.

NEDĚLNÍ KÁZÁNÍ
NA ZÁKLADĚ DARWINOVY NÁUKY

Dle několika učenců zpracováno a překládáno ode mne

1871

I

Drazí soulidé!

Apoštol Darwin vrátil nás přírodě, tím nás vrátil lásce. Již dávno šířilo se totiž ve vzdělaném lidstvu přesvědčení, že třeba milovat zvířata, netrýznit jich, a přisuzovat také jim cit a rozum. Nabýváme-li ale Darwinem poučení, že člověk sám se vyvinul ze zvířete, dojdeme konečně k tomu, že v člověku budem *milovat toto zvíře*, že člověka už pro jeho zvířecí původ nebudem trýznit a že budem *každému* člověku přisuzovat cit a rozum. Naše školní mládež nebude se více tahat za vlasy, národové se nebudou vraždit, milenci nebudou jeden druhého soužit a žurnalisté se nebudou prát. Ať žije apoštol lásky!

Darwin praví, že člověk nestvořen dne šestého, také ne hned co člověk, nýbrž že se vyvíjel znenáhla vedle a ze zvířat, dle ponebí, vrstev zemských atd. To má své důvody.

My všichni, kteří jsme chodili do trochu vyšších škol, víme, že je říše nerostů, bylin a zvířat, ale o nějaké *říši lidstva* neslyšel přec nikdo z nás, ani vědecky, ani statisticky, ani politicky. Politicky už docela ne! Víme sice, že platíme na př. *nelidské* daně, ale o lidských daních jsme ještě neslyšeli. *Zvláštní* říše lidstva nemůže být také již za tou příčinou, že člověk má se zvířetem příliš mnoho společného, že často nerozeznáváme, jsou-li činy jeho z pudu nebo z rozumu. O tom vždy bylo nějaké nejasné tušení v člověku samém, odevždy odvozoval své ctnosti a chyby od toho onoho zvířete, ano celí národové brali národní své znaky z říše zvířat, kdežto neznáme ani jediného případu, aby

byla zvířata připisovala sobě vlastnosti lidské a jimi se chlubila. Český národ si dal do znaku lva a orlici, jiní národové medvěda, pardála atd. Dějiny lidstva znají knížete Lví srdce, Jindřicha Lva, Albrechta Medvěda, ale ani jednoho na př. Marcela Člověka. Ani jednou se mně ještě nestalo, že by se mně byl představil nějaký pan Člověk, ale už jsem seznal těch dost, kteří se jmenovali Lev, Liška, Rys, Jelen, Zajíc, Pštros, Kapr, Vydra atd. Člověk není spokojen sám s sebou; on by byl vůbec celou přírodu učinil jinakou, kdyby byl měl do toho co mluvit. Nemohl-li stvořit, alespoň maluje červené lvy, zelené slony, modré voly a zlaté hady. Zvířata nám to nespíléjí, nejmenují se podle nás, nepřemalovávají nás.

Mimovolně člověk vždy uznával vznešenost zvířete, jakýs cit to vděčnosti dítete k otci. Žádnému zvířeti ještě nenapadlo, aby se bylo modlilo k člověku; člověk ale již často povýšil zvíře na boha a vlastního bratra svého snížil na zvíře. Většina zvířat byla už někdy bohem nebo je jím posud a chová se přitom slušně. Známe svaté hady, svaté slony i svaté — voly. Zlaté tele ani už nevyjde nikdy z módy a spojuje veškeré lidstvo v náboženství jediné. Indický bůh Horuman je opicí a Mundi býkem. Křesťané v Habeši považují Bileamovu oslici za svatou a mnohé naše svaté poznáš na obrazech jen dle přidaných k nim zvířat, sv. Antonína dle štetináče, sv. Lukáše dle roháče atd. Považuje-li člověk zvířata za svatá, dokazuje tím lidštější svůj náhled.

Zvíře se málokdy přetvařuje, a proto máme více znalců zvířat než znalců lidí. I v té přímosti je zvíře výš než člověk, jakož v mnohém ještě jiném. Orfeus uchlácholil zpěvem svým i dravce, ale ať jde na vídenskou bursu a zpívá tam: „Vždyť zlato je přelud pouze!“ Lev se spřátelí třeba s malým psíkem, ale nikdy se podobně nezištně nespřátelí boháč se žebrákem, kníže s poddaným. Hafne-li si psíček na novofundlandana, ani si tento ho nevšímá — aby takhle diurnista si vyjel na pana radu! Na venkovských dvorech vidíme kolem škopíčku psa, kozu, jehně, kočku, kuřata, husy, kachny, králíky ve svorné společnosti, ale posaďte k jedi-

nému stolu monarchistu, republikána, radikálce, konservativce, atheistu, kapucína, cislajtaňáka, federalistu, a jděte se za chvílku podívat na ně!

Ano, bývali jsme také někdy tak vznešeni jako zvířata, ale tomu je dávno! Bylo to v ráji. Praotcové se tam však prohřešili, chtěli vinu svou přičíst zvířeti, prohřešili se zrádně proti svým bratřím, dali nepoškrvněným, zbožným zvířatům zlý příklad a byli za trest vyhnáni do té budoucí lidské společnosti, kterou sobě teprv sami museli opatřit. Je známo, že s nimi zvířata po tu dobu zacházela zcela jako se sobě rovnými, vždyť beztoho pravý ráj jako pravá republika neznají rozdílu v společnosti.

Upíráme zvířatům mluvu a tuze se mýlíme. Je-li to s tím rajským hadem pravda, musel mít obrovskou výmluvnost, že přemluvil celé tehdejší lidstvo! Mezi sebou rozumějí si zvířata velmi dobře, že my jim nerozumíme, je *naše* chyba. My nerozumíme ani druh druhu, a chcem obyčejně to, čeho náš bližní naprosto nechce. A kolikpak zná kdo jazyků z těch 4000, kterými se mluví po zeměkouli? Není pražádného rozdílu! Špaček a papoušek naučí se mluvit, rozvážem-li mu jazyk. Dáme-li člověku, na př. mnohému poslanci, řád, křížek, stužku, trochu zlata, můžem ho rovněž nechat mluvit a mlčet, co a kdy nám libo. Zvířata zavíráme, lidi také; dáváme oněm klapky, aby se neplašili, těmto také; zaslepujeme onyno, aby zpívali dle naší písťalky, a tyto také; zvířatům nakládáme nelidsky a lidem také; zvířata ubíjíme po tisících a lidi také. Tygr napadne tygra jen v době lásky, ze žárlivosti, člověk člověka už kvůli nějaké diplomatické notě.

Rozum zvířat velmi podceňujem, mnohý kůň má zrovna lidský rozum a mnohý člověk je hloupý jako būvol. Oni milují jako my a mají monogamii jako my. Ano lze říci, že mají citu a rozumu víc než člověk. Samičky kojí svá mláďata vždy samy; stane-li se pak jednou, že lidská matka doopravdy při nebezpečí brání své dítě, ihned jí pochlebují a srovnávají ji „s lvicí“. Zvíře miluje svou vlast a svobodu víc než člověk. Většina zvířat je věrna a k dobrodincům

vděčna; nevděčnost je čistě lidská nectnost. Lev je sice králem všech zvířat, ale pyšen není ani dost málo. Hejl má sice kanovnický plášť, je papežem všech zvířat, ale ještě ho nenapadlo, aby se dal prohlásiti neomylným! To není rozum?

II

Soulidé a souzvířata!

Pokračujme dále u svém bohumilém zpytování, jakže povaha zvířete je čistější než povaha člověka, a přispějeme tím, že člověk přece snad jednou povznese se až k sebevědomí, k ctnosti, k zvířeti.

„Jak vznešena jste vy, o zvířata!“ zvolal jsem nesčíslněkrát za této prusko-francouzské války. Zvíře nikdy nevraždí z pouhé vražedné choutky, nýbrž jen z hladu, ze msty, v nebezpečí. Výraz „zběsilost zhovadilá“ nebo „surovost zvířecí“ je naprosto chybný. Zvíře co zvíře není nikdy surové, člověk zdivočilý neklesá k zvířeti, nýbrž překročuje meze lidskosti. Známe dost a dost nelidi, ale ani jediné nezvíře. Žádné ochočené zvíře není ukrutné nebo krvežíznivé, nejvzdělanější člověk upadá do oběho až příliš často! Zvíře nikdy nepáše zločinů ni hříchů, ničí jen, pokud *fysická* mu síla stačí, člověk přibírá k ničení i veškerou sílu duševní.

Co to za neskromnost, že člověk se odvažuje srovnávat se nejlepšími (i nejhoršími) stránkami a ctnostmi svými k zvířeti! On prý vidí jako sokol, je prý srdnatý jako lev a chytrý jako liška. Mladé dámy mají vždy oči jako holubice nebo jako gazela, svižná dívka je prý jako srnka. Člověk je ukrutný jako tygr, falešný jako kočka, hloupý jako osel nebo husa, neobratný jako medvěd, drzý jako štěnice, vilný jako kozel, pyšný jako páv, spořivý jako mravenec, pilný jako včela, nestálý jako motýl, dotěrný jako moucha, zlodějský jako straka a němý jako ryba. Farář počítá své ovečky, student vylíhne teplem svého mozku husy, prima dona zpívá jako slavík, kolorатурní zpěvačka trylkuje jako

skřivan, kluk na kruchtě kokrhá jako kohout, tenorista mečí jako koza, kdo vyhraje velký los, má sviňské štěstí, kdo pracuje celý den, má hlad jako vlk, hltá jako štika a spí pak jako dudek. Manžel je vždy jako krocán, manželka vždy jako holubice; mezi dívkami jsou husy, kachny, a řekne-li se jim koťátko, už se lísají; služebná děvčata bývají hezky jako blechy nebo zas neobratny jako kobyly. Matky se stydí za své děti, za ty „červíčky“, a říkají, že jim je přinesl čáp. Fuj! Na nosiče se nakládá jako na mezka, listonoš se uběhá jako pes, a jde-li člověk k večeru na Příkopy, potkává hejna korotviček.

„Ty mezku, ty osle, ty tele!“ slyšíš nadávky lidí na lidi. Ale žádné zvíře neurazí druhého zvířete nadávkou: „Ty člověče!“ Byla by to ovšem nadávka přespříliš ukrutná, vždyť i lečjaký ministr, kdyby se mu řeklo: „Poslouchej, člověče!“, byl by uražen vzdor tomu, že člověkem konečně je přece. Velmi nespravedливо je, řekne-li se nějakému opilci, že je „s odpuštěním jako — —“, vy už víte jako kdo. Ale ani jediný vepřík nepije spirituosa, nepije přes žízeň, žádný hospodský se nemůže chlubit, že by byl kdy nalil skleničku hořké nějakému vepříku, vzdor tomu, že by sklenička hořké byla na tolik tuku zcela zdrava. Často si člověk zahraje s psíkem nebo kuřetem nebo koněm a opije je — co se pak stane? — Zvíře je pak opilé jako člověk! A jak hloupé jest, řekne-li se nějakému ženskému cumplochu, že je „nečistá jako — —“, vy už víte jako kdo! Cožpak jste si už vzali práci, abyste pro svině vynalezli mýdlo, lázně a parkety? Kdyby měla krmnice lázeň první třídy po ruce, nepoložila by se do kalužiny, a kdyby měla kanapé, neležela by v bahně!

Zvíře je daleko rozumnější než člověk, neřídí se dle žádné módy a přec je vždy ošaceno slušně a době přiměřeně. Jen opice vypadávají někdy neslušně, protože jsou lidem tak podobny. Pes se vylíná, pták vypelichá, had, když sobě byl nahospodařil kůži novou, svlékne kůži starou, všichni zůstávají při staré fasoně, při kůži a srsti vlastní, kdežto se člověk za kůži svou tak stydí, že ruce skrývá raděj do koží myších, než aby ukazoval kůži svou vlastní.

Ach jak vysoko stojí zvíře! Člověk sobě pokládá za čest, je-li srdnatým jako lev, — lev je vždy srdnatým jako lev, nikdy jako člověk. To je to, že každý člověk rád se dá titulovat o něco výš, než čím je, kdežto zvíře je skromné. Někdy až příliš skromné! Kdo viděl v české aréně „Preciosu“, ví, jaký dramatický efekt způsobili mezci, kobyly, kočky a mlíkařští psi. Obecenstvo jávalo, opona šla vzhůru — ani jediný mezek nepřišel, aby se poděkoval!

Snad se nám přece poštěstí, že se naučíme něčemu od zvířat, došedše pravého zvířecího uvědomění. Blížíme se mu trochu, je pravda. O věrnosti lidské skoro už se ani nemluví, psi věrnost udržuje se co věčné pořekadlo. Filozofové a bajkáři dávají nám nejvznešenější příklady na zvířatech, k zvířatům se utíkají, chtějí-li pronést velké pravdy, — a zvířata nemají jim to za zlé a poučují lidstvo svědomitě svými zvířecími příklady. Buďme vděční, dovedem-li toho, neurážejme jich dále, nejmenujme ušlechtilého hřebce Nero nebo čistou arabskou klisnu Evženie!

Život zvířecí je prvotním pramenem všech našich „lidských“ vlastností a pudů, a z téhož pramene vážil jsem také veškeru moudrost, kterou jsem právě měl čest vám vykládati.

1871

I

Jsem člověk hodný, já to vím. Neblížit se ani jediný konec roku, abych sobě neumínal, že od Nového roku důkladně se polepším. A radím k tomu mravnímu prostředku také každému bližnímu svému, už kvůli jeho láci. Člověk cítí se tím předsevzetím ihned povznešena nad ostatní nízký svět, což velmi příjemně lechtá, a může si tu příjemnost způsobit rok co rok. Opakování neškodí, „lidský život je pavučina,“ praví Tomáš Kempenský, člověk tedy pavouk, a o pavouku je známo, že pavučinu svou spravuje znovu třeba každý den. Jenže musí to každý myslet upřímně, jako já, jenž vždy tak kolem 26. prosince přemýšlím, čím as jsem roku toho lidstvu uškodil nejvíc, a vždycky vše napravím, když mne to nic nestojí.

Letos na př. tuze jsem chybil, že jsem, dada se unést „hříšným, nerozumným a přímo hloupým darwinismem“ (jak jistý pražský profesor theologie velmi trefně se vyjadřuje), také já v listech těchto jal se dokazovati, že člověk a zvíře je jedno. Špatnost ta nebyla ze mne, byl jsem jen sveden. Svedl mne filosof a veřejně stavím jmeno jeho na pranýř: jmenoval se dr. H. Starke, hanba mu! Ještě štěstí, že proti němu v pravý tak čas vystoupil filosof jiný. Je známo, že kdyby dle rady filosofů přestali lidé se prát, hádat a vojny vést, lidé by žili v míru všichni, jen filosofové ne. Ti se musí mezi sebou rvát už z povolání, a proto vystoupil proti H. Starkovi Hermann Sallmayer — sláva mu, ihned jsem viděl, jak jsem se provinil! Sallmayerovi Starke už neodpověděl, a proto je moje přesvědčení posud sallmayerovsky nezvratné. Uvidím, jak dlouho to vydržím.

Vždyť je to také holý, do očí bijící, zrovna za vlasy

přitažený nerozum, tvrdit, že *všichni* lidé pocházejí od zvířat! Někteří třeba ano, na př. třeba i *sultán* mahomejský, který nemá ve Vídni ani svého poslance, jenž by mne mohl za to žalovat; ale smím také říci, že sultán turecký, s nímž jsme v diplomatickém spojení, je původu zvířecího? Není to velmi neslušné a proti všemu respektu, mluvíme-li o králi španělském nebo švédském nebo o jiném některém potentátu (dej jim pánbůh všem dlouhého panování) jako o nějakém svém spoluzvířeti? Mráz mne teď probíhá, pomyslím-li sobě, že jsem byl také darwinista a velmi blízek tomu věřit a hlásat, že to či ono ministerstvo (v Anglii) není nic víc než samá zvířata, zrovna jako našinec, že okresní některý hejtman (v Prusku), ano že mnozí soudcové, státní zástupci atp. (ve Francii) nejsou ani lidé! To by byly čisté náhledy a chraň nás pánbůh teprv před jich konsekvencemi! Dojít takhle štěstí, že by člověk směl políbit papeži pantofel a mezi povznášejícím tím aktem povznést oči vzhůru a pomyslit sobě: „Z čehopak asi pochází tenhle ten papež?“! Nebo mít audienci u nějakého knížete a mezi poníženou prosbou o nějaké místo najednou nahlas si myslit: „Ten chlap vypadá jako pudlík!“ — Nepřicházejte mně, vy darwinisté, se svou „vědou“! Historie je přec také vědou, přísnou prý, co nejspravedlivější vědou, nu a čtete si historii! Nejsou-li psány zrovna nějakými revolucionáři, jichž vzdělaný svět ovšem mnoho nedbá, seznáte již do třetí stránky, že i dějepis, „soud lidstva“, má co nejponíženější úctu k lidem mocným a vysoce urozeným. Je tedy i *vědecky* dokázáno, že respekt musí být a že by bylo proti všemu respektu mít velké pány za tvory původu zvířecího.

Máme-li ale jednu důkaz vědecký, je vše ostatní pouhou, skoro již až hloupou hračkou! Vezměte na př. členy stavu kněžského, toho, kterému uložen celibát. Může být při nich řeč o nějakém původu zvířecím? Cožpak mají vůbec nějaký přirozený původ? Nerozmnožují se zcela a zcela jinak než květina, než nemá i lidská tvář? Každý ví, že pocházejí sami ze sebe, z nikoho jiného! Stalo se ovšem prý — může-li se tomu věřit —, že v Palermu měl

jistý františkán s jistou kupcovou dítě, holčičku, — co je tím ale dokázáno? Byla ta holčička snad také zas františkánem? Nebo co má vysvítat ze všech těch středověkých povídaček o jeptiškách, jež se staly matkami? Za prvé se to stalo jen leckde, za druhé jen náhodou a za třetí nesmí nikdo tvrdit, že by se to bylo stalo z povolání a „ženského určení“. Proto také nelze ani při jeptiškách mluvit o nějakém „původu zvířecím“.

Mimo to se stává, že i jeptišky jsou někdy krásnými dámmami, já sám znám jednu. Nu a smí se snad i při krásné dámě myslit na původ zvířecí? Zeptejte se kterékoli dámy vzdělané, zdali se náhled takový jen trochu srovnává s pravidly zdvořilosti a galanterie! Ženštiny jsou andělé, to je přec faktum! Stojí to v každém, sebekratším zamilovaném psaníčku, bude to tam stát věčně, ano ještě dýl, neboť když přísahaná v psaníčku „věčná láska“ už přestala, spaluje se psaníčko teprv několik dní potom. Ženské jsou andělé — můžete si při takovém osmnáctiletém, krásném, čarovném andílku, nesoucím se po Příkopech, myslet, že pošel dle Darwina z opice? Nikoli, on pošel ze své matky, ta byla také ženskou, také andělem! A mohli bychom ještě uvést její babičku, prababičku, a jít dál a dál, a kam bychom přišli? Do nebe! Jsou v nebi zvířata?

Snad není od místa připomenout zde mužům, že andělé v nebi jsou sice už všichni nesmírně staří, že jsou ale přec jen věčně mladi a krásni. Smí se opovážit malíř namalovat nějakého starého anděla? Ale krátkozraký mužský si myslí, když žil se ženou nějakých dvacet let — co je to proti věčnosti! —, že je už stara a oškliva! On si nevzpomene, že snad vlastní smrtelný zrak jeho stálým a dlouhým hleděním na andělskou krásu zeslábnul, takže není s to pochopit dalšího vývoje té krásy. Na to by měl být velký trest. Ženské by měly mít také „dar vzletu“, měly by se, když pozorují, že muži již krásy jejich nepochopují, povznést k nebi a místo jejich měli by zaujmout andělé „čerstvější“, aby krásou pochopitelnou, mládím a jeho půvabem mužům zas spravili zrak.

A teď se podívejme kamkoli a všude nám náhle napadne obrovský rozdíl mezi člověkem a zvířetem; najednou člověk ani nepochopí, jak mohl kdy věřit v původ svůj zvířecí. Jsou mezi zvířaty mrzutí „staří mládenci“ nebo jsou tam pomlouvačné „staré panny“? Nežli se zvířata spáří, musí se ženich dřív vykázat nějakou živností? Chodí tygr do kněh, aby se přesvědčil o věně své nevěsty, dává se medvěd u Prahy nebo u Slavia pojistit na život, kvůli dětem? Má husa ke svým dětem guvernanku? Neučí oslice své dítky hýkat sama? Přinutila už někdy nějaká čápice svého čápa, aby kvůli jejím šatům a šperkům připravil se směnkami na mizinu? Je u zvířat tentýž nesmysl jako u nás, nepoměrně totiž víc samic než samců? Hledají si zvířecí samice nová „povolání“, nové „směry“? Volají o emancipaci? Chtějí mít práva politická? Orlice má zajisté pěkná brka ve svém křídle — psala už někdy o poměru samic mezi drůbeží? Nosí jalovice krinolinu, hrdlička chignon, podlehá klisna módě, líčí se koza, má štika ňadra umělá z gutaperči? Nu tak tedy!

Kdybychom kdy připustili, že člověk je zvířetem, nemusili bychom pak dále říci: člověk je zvíře pospolité, žijící v stádech? A nežije každé stádové zvíře v mnohoženství a nemá naproti tomu člověk už na jediné ženě až dost? Směle můžem tvrdit: člověk muž to ani nepochopí, jak lze někomu žít se ženami dvěma; jeť v tom zjevná nevěra k jedné i k druhé, nevěra je ale tak proti nátuře mužů, že každý muž dává tuze dobře pozor, aby se žena o případné jeho nevěře nedověděla nikdy. Byla by z toho nelidsky dlouhá kázání, a každá nelidskost je už zase proti vši lidskosti. Ovšem, stává se, že i mužové jsou nevěrní, buď svádějí sami, buď jsou svedeni; ale v obou případech jsou ženy zcela nevinny, neboť od žen pochází jen vše dobré, vyjma ty nevěrné muže, kteří arci také pocházejí od nich.

Rvou se zvířata kvůli národnosti? Zadávají vlašťovky k policii teprv za dovolení, když chtějí odbývat podzimní

tábor? Ukládá král lev nějaké daně nebo dává si peníze do nějaké anglické banky, aby i po nějakém Sedanu pořád ještě byl — ne sic více lvem, ale „aspoň něčím“? A král orel, vypoví-li dle majestátního práva svého někomu válku, smí si snad zavolat rekruty a nemusí boj vybojovat sám? Je některé zvíře tak bídne, aby ke králi lezlo s prosbou o řády a tituly? Nezařehce si kůň, kdy chce, aniž by směl mu někdo říci: „Drž hubu!“? O fuj, člověče, o fuj, ani opít se pořádně a pak od dvou přátel domů se dát dovést nesmíš, neboť snadně možno, že je právě „stav výminečný“ a policie že zapověděla, aby byli „tři“ pohromadě!

Zvíře nepotřebuje ani liguriána ani jezovity, aby mu zprostředkoval spojení s vyšší mocností. Zvíře nechodí nikdy k zpovědi, neboť nehřeší. Ono nelže nikdy, ideálně je upřímné. Opice se lva bojí, ale nelichotí mu. Naučil-li se papoušek říkat „darebáku“, řekne „darebáku“ třeba nějaké Excelenci. Kůň vyhodí kopytem i po nejurozenějším hraběti. Vrabec znečistí klobouk třeba císaře krále. policajtu. Moucha si sedne třeba na prezidentský nos knížky Auersperga — zkus toho, člověče!

Zvíře, dokud má co jíst, nezná žádného postu. Nemá osmdesát dní do roka, na něž mu náboženství předpisuje, aby si zkazilo žaludek buchtami, rybami a ušticemi. Jemu není zapovězeno nic, pranic, ani maso, ani víno, ani pivo, ani kořalka, a když sobě i někdy žaludek zkazí, dobrá, vyléčí se zajisté zase samo. Zvíře jí a jí, aniž by se ptalo po tržní ceně, telátko se nacucá mléka, aniž by se ptalo po akcizu, kanár neví, co je „daň potravní“, ba ani vlk se jakživ nedověděl, co znamená ten (ostatně germánský) „fleischbeitrag“. Srnec má být s věčně svěžím vzduchem, datel své hnízdo vždy měkké a teplé — člověk, čím je „ho“ víc, tím v smrdutějších a nezdravějších sídlí děrách. Zkrátka, je to nesmysl co nejholejší, tvrdit, že my lidé pocházíme od zvířat; kdyby byla na tom jen špetka pravdy, nemusili bychom na zvířatech pozorovat také hloupost, blbství, pobožňůstkářství atd.? Ať se těmi vlastnostmi některé zvíře zahonosí, ať

se opováží přivlastňovat sobě něco, co tak výlučně a výhradně patří jen nám!

Dost! Člověku se až dech ouží při tolikerych a při takových důkazech! Ostatně — už to je hloupé, chtít za našich dob něco dokazovat. Ptá se svět snad někdy po důkazech, když tě někdo pořádně pomluví? Druhdy ovšem bývalo prý jinak; povídá se, že když někdo něco řekl, musil to také něčím dokázat. Nyní toho více nepotřebujem, my víme, že dokázat lze na světě všechno, každý náboženský, každý politický, každý učený náhled. Kdyby mně chtěl někdo uložit, abych složil na př. vojenský manifest nebo trůnní nějakou řeč, dovedu to hned způsobem dvacaterým a každý bude hezký. „Která filosofie zbude, to nevím, ale to vím, že filosofování zbude nám již provždy!“ A tím jsem řekl víc než všechno.